

DET GODE BØRNE LIV

TIL LDD'S SELVEJENDE OG PRIVATE DAGTILBUD, BESTYRELSE, FORÆLDRE SAMT ANDRE MED INTERESSE FOR DET GODE BØRNE LIV

NR. 2 · ÅRGANG 8 · SEPTEMBER 2026

**Fundament for
fællesskab**

Børnefællesskab

**Professionelt
læringsfællesskab**

**Organisations- og
arbejdsfællesskab**

Fællesskaber i dagtilbud

Tema:
FÆLLESSKAB

LANDSORGANISATIONEN
DANSKE DAGINSTITUTIONER

FAG- OG MEDLEMSBLAD FRA LDD

- Side 3 **Leder – Fællesskabets mange facetter**
Palle Woss, Direktør, LDD
- Side 4 **Kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø har fællesskab som et centralt omdrejningspunkt**
Dorthe Filtenborg, Børnepolitisk Faglig Rådgiver, LDD
- Side 6 **Stærke børnefællesskaber i dagtilbud – NEST-pædagogik i hverdagen**
Anette Nygaard Bang, Leder for Støtte- og Kompetencepædagogisk Team, Foredragsholder, Forfatter
- Side 10 **Langsom pædagogik og fællesskaber – når tid bliver til faglighed**
Anja Marschall, ph.d., Lektor & Crisrina Munck, ph.d., Docent
- Side 13 **LDD Nyt – LDD er medlem af Børnesagens Fællesråd**
- Side 14 **Løsninger på hverdagens udfordringer – pædagogisk organisering**
Sebastian Damkjær-Olsen, Cand. Pæd. Pæd. Psyk, Selvstændig Konsulent
- Side 18 **Omsorg og fællesskab i småbørnsinstitutioner – i et historisk og aktuelt perspektiv**
Eilif Tommy Johansen, Cand. Pæd. Pæd, Pædagogisk Konsulent
- Side 22 **Deltagelsesmuligheder og fællesskaber for alle børn i dagtilbuddet**
Janne Yde Tange og Pernille Bonderup Christensen, Udviklingskonsulenter i Fagcenter Børn og Unge, Aalborg Kommune
- Side 25 **LDD Nyt – LDD LEDERKONFERENCE – Kvalitet i dagtilbud**
- Side 26 **Et fælles sprog for at sikre pædagogens trivsel**
Ole Henrik Hansen, Professor & Pernille Hansen, Forskningskoordinator
- Side 30 **Ledelse af professionelle læringsfællesskaber i dagtilbud**
Interview med Stine Elverkilde, Lektor, Forfatter
- Side 34 **Traditioner i dagtilbuddet med fokus på børnefællesskabet**
Interview med Kristina Avenstrup, Områdeleder og Sine Hudecek, Pædagogisk Konsulent
- Side 38 **Deltagelse i udviklingsprojektet Alle Børns Dagtilbud**
Interview med Lenette Noack Esmark, Dagtilbudsleder
- Side 43 **Næste nummer af DET GODE BØRNELIV**
Kerneopgaven
- Side 40 Det ved vi om 'Fællesskab'

Tema:
FÆLLESSKAB

Fællesskabets mange facetter

Med rammen "Børnenes Danmark" blev Regeringsgrundlaget indenfor børneområdet præsenteret kort før sommerferien. Et grundlag for den nye Regering, der kom efter historisk lange forhandlinger mellem de valgte politiske partier.

Regeringens vision med "Børnenes Danmark" er kort, men præcis: alle børn i Danmark skal have en god og tryk opvækst, hvor børnene trives, leger og lærer at begå sig i et fællesskab, dannes som demokratiske medborgere og tilegner sig kundskaber og færdigheder, så de alle reelt får samme muligheder.

I denne politiske vision er fællesskab præsenteret som et centralt og samskabende element.

Ikke kun i nutiden (2026) men også for nogle år tilbage er fællesskab et omdrejningspunkt. Eksempelvis var "Stærke dagtilbud – alle børn skal med i fællesskabet" (2017) overskriften for en aftale indgået mellem den daværende Regering og de øvrige (aftale)partier. Ligeledes har fællesskabets værdi, indhold og betydning fyldt meget de sidste mange år indenfor fx dagtilbudsområdets forskningsmæssige og litterære aktører, der har perspektiveret det i diverse, analyser, undersøgelser, faglitteratur m.m. Fællesskabet har mange facetter, og vi ved, at det har

afgørende betydning for alle børns trivsel, dannelse, læring og udvikling. Med afsæt i dette er vi i Landsorganisationen Danske Daginstitutioner, LDD, også stolte over, at dette nummer af vores fag- og medlemsblad DET GODE BØRNELIV endnu engang kan præsentere en unik, bred vifte af toneangivende og kompetente bidragsydere, som netop stiller skarpt på FÆLLESSKAB, der er bladets tema.

Du kan i dette blad, som er det andet blad udgivet på den ottende årgang, læse om fundamentet for fællesskab, om det professionelle læringsfællesskab, om deltagelsesmuligheder og børnefællesskab, om omsorg og fællesskaber i et historisk og aktuelt perspektiv, om organisations- og arbejdsfællesskab, om pædagogikkens betydning og træde ind i fællesskabet og meget mere.

Rigtig god fornøjelse!

Palle Woss
Direktør i Landsorganisationen
Danske Daginstitutioner

Kolofon

LANDSORGANISATIONEN
DANSKE DAGINSTITUTIONER

Udgiver

LDD – Landsorganisationen
Danske Daginstitutioner
Hejrevang 21 D, 3450 Allerød
(hovedkontor)
Rolundvej 23, I, 5260 Odense
Telefon: 32953230
Mail: LDD@LDD.DK
Oplag: 1500
ISSN 2794-2589

Redaktion

• Ansvarshavende:
Palle Woss, Direktør, LDD
• Redaktør:
Dorthe Filtenborg, Børnepolitisk
faglig rådgiver, LDD

Grafisk produktion

• Design og Layout:
Permild · Grafisk Design
• Tryk: Grafisk Rådgivning ApS

Fotos/Illustrationer:

Hvor intet andet er nævnt:
• Adobe Stock

Udkommer marts og september

Kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø har fællesskab som et centralt omdrejningspunkt

Det fælles pædagogiske grundlag med det pædagogiske læringsmiljø i fokus udgør en væsentlig del af rammen for børns trivsel, dannelse, læring og udvikling. Et grundlag med fællesskab som omdrejningspunkt, der er gennemgående og helt centralt i det pædagogiske arbejde.

Af **Dorthe Filtenborg**, Børnepolitisk Faglig Rådgiver, LDD

Det pædagogiske læringsmiljø omkring børnene står beskrevet som en central og gennemgående del af den styrkede pædagogiske læreplan. En national læreplan, som alle dagtilbud lokalt har oversat og hver dag omsætter til konkret pædagogisk hverdagspraksis.

I det fælles pædagogiske grundlag, der er selve kerne i den styrkede pædagogiske læreplan indleder følgende to rammesætninger fra dagtilbudsloven indholdet:

Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan det enkelte dagtilbud hele dagen etablerer et pædagogisk læringsmiljø, der med leg, planlagte vokseninitierede aktiviteter, spontane aktiviteter, børneinitierede aktiviteter samt daglige rutiner giver børnene mulighed for at trives, lære, udvikle sig og dannes.

Det pædagogiske læringsmiljø skal tilrettelægges, så det inddrager hensynet til børnenes perspektiv og deltagelse, børnefællesskabet, børnegruppens sammensætning og børnenes forskellige forudsætninger.

Med de to rammesætninger beskrives det nationale krav til, hvordan dagtilbuddet lokalt skal sikre kvalificerede pædagogiske læringsmiljøer omkring børnene, der tilgodeser de fire grundlæggende søjler i børnenes udvikling omhandlende trivsel og dannelse samt leg og læring. Her spiller fællesskab en væsentlig rolle.

Deltagelsesmuligheder og fællesskab

Omdrejningspunktet for læreplanens indhold omsat til pædagogiske læringsmiljøer er deltagelsesmuligheder og fællesskab bundet op på inddragelse af børnenes perspektiver samt aktiviteter, der både skal være initieret af det pædagogiske personale (de voksne) samt børnene selv. Aktiviteter, som skal foregå hele dagen hen over den pædagogiske (hverdags) praksis med en særlig opmærksomhed på rutiner og overgange. Vi taler med andre ord om, at dagtilbuddets arbejde har afsæt i en målsætning om pædagogiske læringsmiljøer med en høj kvalitet, hvor der skal tilstræbes et kvalificeret samspil mellem de strukturelle parametre og proces elementerne.

Deltagelsesmuligheder og fællesskab ligger indenfor proces elementerne, der handler om det empatiske og relationelle samspil mellem:

- Det pædagogiske personale og børnene (indbyrdes)
- Det pædagogiske personale og forældre (indbyrdes)
- Det pædagogiske personale (indbyrdes)
- Børnene (indbyrdes)

En skærpet opmærksomhed i dagtilbuddet på kvalitetssikring af det pædagogiske læringsmiljø, hvor deltagelsesmuligheder men særligt fællesskab er omdrejningspunktet, skal således rettes mod proces elementerne.

Kvalitetsundersøgelserne kalder på (op)kvalificering

De nationale kvalitetsundersøgelser på dagtilbudsområdet vedrørende henholdsvis de 0-2 årige børn (2023, EVA/VIVE) og de 3-5 årige børn (2025, EVA/VIVE) viste sammenfattende, at der er et generelt behov for at løfte kvaliteten.

Særligt proces elementerne omhandlende det pædagogiske personale og børnene (indbyrdes) samt børnene (indbyrdes) kalder jf. undersøgelserne på en større målrettethed omkring understøttelse af børnenes fællesskaber. Børnenes indbyrdes relationer, deres interaktioner med hinanden i legen samt sociale kompetencer er elementer, der peges på som potentielle udviklingssteder i behovet for at løfte kvaliteten.

Konklusionen på undersøgelserne kalder blandt andet på pædagogisk personale, der i høj(ere) grad er anerkendende, sensitive og responderende i interaktionen og det relationelle samspil med børnene, fordi netop disse elementer taler ind i en vigtig understøttelse af børnenes indbyrdes fællesskaber. Også en styrkelse af børnenes legemuligheder kaldes der på.

Fælles om børnene

Man kan sige, at fællesskab både er en grundlæggende værdi, et mål, et behov samt et afgørende proces element i forhold til kvalitet. Skåret ind til benet er fællesskab faktisk livsvigtigt for alle mennesker – både de små og de store.

Men villkårene, der er en del af fundamentet og afsættet for dagtilbuddets pædagogiske arbejde med fællesskab som en central del af det pædagogiske læringsmiljø og den pædagogiske hverdagspraksis, må man dog også have blik for. Og her viser flere undersøgelser (DEA, 2026), at udfordringsbilledet på dagtilbudsområdet er komplekst, hvor de forskellige aktører (ledere, pædagogisk personale, forskere, undervisere, forældre, forvaltning) har meget forskellige perspektiver ind i kompleksiteten.

For at holde fokus på det vigtige fællesskab som en fælles agenda er en opfordring kontinuerligt at have en fælles samtale på tværs af dagtilbudsområdet om både udfordrings- og udviklingsbilledet, hvor der høres på og handles til gavn for dem, det handler om: børnene. ●

Skåret ind til benet er fællesskab faktisk livsvigtigt for alle mennesker – både de små og de store

KILDER:

- Dagtilbudsloven (§8, stk. 3), Den styrkede pædagogiske læreplan – rammer og indhold, 2018.
- Nationale kvalitetsundersøgelser på dagtilbudsområdet, 2023/2025, EVA/VIVE
- National kvalitetsundersøgelse, DET GODE BØRNELIV, artikel, 2/2024
- FÆLLES OM BØRNENE - Udfordrings- og udviklingsbilledet på daginstitutionens område, 2025, Tænk tanken DEA
- Læringsmiljøer med høj kvalitet, D. Filtenborg, Hans Reitzel Forlag, 2021.

Stærke

børnefællesskaber i dagtilbud

– Nest-pædagogik i hverdagen

Nest-pædagogik er en trædesten og inspiration mod at videreudvikle en fællesskabende pædagogik, der har fokus på at skabe meningsfulde fællesskaber, hvor trivsel, læring og udvikling opstår i relationer med andre og, hvor fællesskabet spiller en central rolle.

Af **Anette Nygaard Bang**, Leder for Støtte- og Kompetencepædagogisk Team, Foredragsholder, Forfatter

En dreng med dansk som andet sprog har gået i børnehave i knap et år. Han er ked af det hver morgen, når han skal afleveres. Både forældrene og børnehavens personale har hen over året forsøgt sig med forskellige tiltag for at give ham en bedre start på dagen, men uden det store held. Han er perifer deltagende i hverdagens pædagogiske aktiviteter og leger mest for sig selv.

Personalet er begyndt at tale om, at de måske skal henvende sig til tale- og hørekonsulenten, da drengen siger meget lidt og, det er svært at få samtaler i gang med ham.

Inden tale- og hørekonsulenten når at blive indkaldt, er personalet gået i gang med en prøvehandling, der drejer sig om måden, frokosten organiseres på. Den nuværende form har ikke den ønskede kvalitet, og personalet har et ønske om, at frokosten skal være et tidspunkt

på dagen, som alle ser frem til hver dag. Et pædagogisk rum, hvor der er nærvær, gode samtaler og mulighed for at udvikle ”mad-mod” og, hvor børnene inddrages i den daglige praksis.

Et af tiltagene i prøvehandlingen er at inddrage børnene og indføre faste hjælpere, hvor to børn og en voksen en uge ad gangen har opgaven med at gøre klar til frokosten: hente maden, dække bord, hjælpe med at få ryddet op osv. Tiltaget understøttes visuelt af en oversigt med fotos, så alle kan se, hvem der er ugens hjælpere og, hvad der skal gøres. Personalet vælger at starte med drengen, der har dansk som andetsprog, hvor han dermed bliver én af de første, som er med i det nye tiltag.

At være en del af et fællesskab

Allerede efter et par dage kan personalet se, at der er sket en forandring med drengen. Der er spirende samtaler med både børn og voksne.

Fotos: Anette Nygaard Bang

Nest-pædagogikken er en trædesten til at lade sig inspirere til at videreudvikle en fællesskabende pædagogik, der har fokus på at skabe meningsfulde fællesskaber

Han er begyndt at lege med den dreng, som han er ugens hjælper med. Han er en del af legefællesskaber og er ikke længere ked af det, når han bliver afleveret om morgenen.

Personalet på stuen kan næsten ikke tro på den forandring, de har set på blot en uges tid. Og forældrene er lykkelige over, at de har et barn, der nu gerne vil i børnehave.

Casen beskriver, hvordan det opleves fra et børneperspektiv at være en del af et fællesskab. Det handler ikke blot om, at børn er sammen, men om at de oplever sig som en værdifuld del af et fællesskab, hvor de bliver set, hørt og inddraget.

Eksemplet viser, at når børn føler sig betydningsfulde, styrkes både deres trivsel og deres mod på at deltage herunder deres lyst til at indgå i relationer med andre.

I praksis betyder det, at alle børn skal have mulighed for at være aktive deltagere i hverdagens lege og pædagogiske aktiviteter. Det kræver opmærksomme og nærværende voksne, der understøtter relationer, guider fællesskaber og skaber rammer, hvor det sker.

Et stærkt børnefællesskab opstår ikke af sig selv – det udvikles i et samspil mellem børn og voksne, hvor det pædagogiske personale har ansvaret for, at det sker.

Dagtilbuddet, som det beskrevne praksiseksempel er fra, har arbejdet med at udvikle deres pædagogiske ståsted. Med inspiration fra Nest-pædagogikken har de arbejdet med at skabe et fælles fundament og et fælles sprog med klare mål og intentioner for det pædagogiske arbejde i deres dagtilbud.

ISBJERGMODELLEN

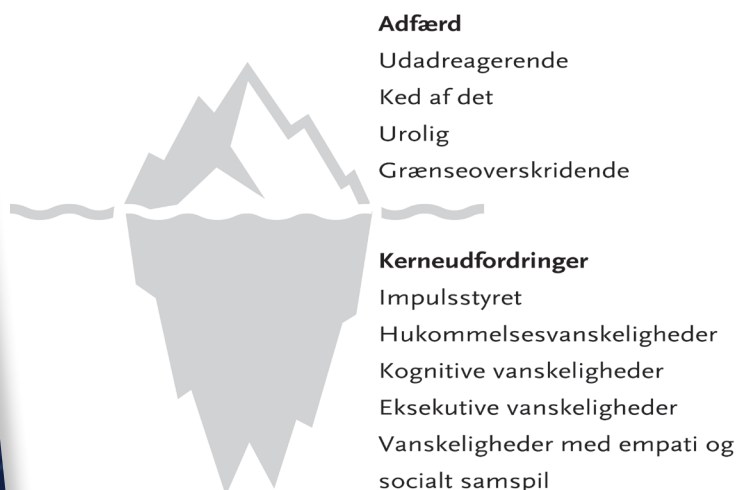

Illustration: Fra bogen 'Nest - pædagogik i hverdagen', Dafolo

Bogen er skrevet af artiklens forfatter og fungerer som et udviklingsredskab til anvendelse, fastholdelse og videreudvikling af det pædagogiske arbejde med Nest.

De har ladet sig inspirere af pædagogikkens værdier, som består af et ressourceorienteret børnesyn med en række metodiske greb og analysemodeller, der tilsammen udgør en fællesskabende pædagogik.

Værdierne betegnes som det filosofiske fundament og fungerer som et ideal, der sætter retning for det pædagogiske arbejde og består af følgende:

- Børn gør det bedste, de kan
- Det er det pædagogiske personales ansvar at gøre noget anderledes, hvis børnene ikke lykkes
- Børn er mere ens end forskellige
- Alle børn har krav på god kvalitet i det daglige læringsmiljø

Værdierne hjælper os til, hvordan vi i fællesskab kan skabe en hverdag med høj kvalitet. Pædagogikken rammesætter, hvordan vi tilrettelægger og organiserer det daglige læringsmiljø omhandlende vores pædagogiske handlinger og vores fælles forpligtigelse til at sikre alle børn deltagelsesmuligheder.

Det betyder, at vi i hverdagen er:

- Nysgerrige på, hvad barnet kan og, hvornår det lykkes
- Hjælper med at sætte ord på processer fx *du over dig, prøv igen, du kan, jeg er her*
- Vi arbejder med "endnu ikke" frem for "kan ikke"
- Vi tilpasser rammer, struktur og forventninger, så alle børn kan være med
- Nærværende voksne, der møder barnet med positiv kontakt, forventninger og tydelig støtte og guidning

Når vi skal forstå barnet

Når vi ønsker at forstå barnet og dets adfærd, kan vi med fordel anvende Isbjergmodellen, der fungerer som et analyse- og refleksionsredskab, som hjælper os til at se bag barnets adfærd.

Modellen understøtter, at vi:

- Undersøger før, vi vurderer
- Leder efter behov frem for problemadfærd
- Justerer krav, rammer og voksenstøtte

Og vi stiller os selv spørgsmål som:

- Hvad kan barnets adfærd, kropssprog eller udsagn fortælle os om dets behov, intentioner eller følelser?
- Hvordan påvirker vores nuværende praksis og læringsmiljø børnenes muligheder for at deltage aktivt og meningsfuldt i fællesskabet?
- Hvilke konkrete justeringer kan vi foretage i vores pædagogiske tilgang, så børnene får bedre mulighed for at deltage?

Stærke børnefællesskaber

Ved at arbejde med en fælles forståelse, pædagogisk fundament og mindset er der en fælles ramme og retning for udviklingen af den daglige praksis og kvalitet. Pædagogikken understøtter kerneopgaven, som er defineret i den styrkede pædagogiske læreplan herunder den fælles opgave med at arbejde målrettet og systematisk med læringsmiljøet gennem hele dagen – både i planlagte aktiviteter og i de daglige rutiner.

Stærke børnefællesskaber vokser frem, når vi som voksne tager et fælles, tydeligt og forplig-

tende ansvar for kerneopgaven. Deltagelsesmuligheder opstår ikke af sig selv – de skabes gennem de relationer, rammer og handlinger, vi udvikler i fællesskab hver dag. Derfor må vi som professionelle kontinuerligt være nysgerrige på egen praksis og sammen justere læringsmiljøet, så alle børn oplever sig som værdifulde deltagere i fællesskabet. ●

Et stærkt børnefællesskab opstår ikke af sig selv – det udvikles i et samspil mellem børn og voksne, hvor det pædagogiske personale har ansvaret for, at det sker

Når **tid** bliver til faglighed

Hverdagen i daginstitutioner er ofte præget af tempo. Der er læreplaner, dokumentationskrav, sprogscreeninger og trivselsvurderinger samt en lang række praktiske opgaver, som alle trækker i pædagogers opmærksomhed. Tid til at være nærværende og nysgerrigt til stede med børnene kan således være en mangelvare i pædagogisk praksis.

Af **Anja Marschall**, ph.d. Lektor og **Crisстина Munck**, ph.d., Docent, Københavns Professionshøjskole

Hvis man vil forstå, hvad der er betydningsfuldt for børn, kræver det tid til at se, hvad børnene engagerer sig i, tid til at udforske, hvad de forsøger at kommunikere, så man kan handle responsivt på måder, der støtter deres deltagelse uden at forstyrre deres forehavender for meget.

I vores forskning undersøger vi langsom pædagogik som et perspektiv, der retter opmærksomheden mod tid som et pædagogisk anliggende i daginstitutionens hverdag. Langsom pædagogik handler ikke om at gøre hverdagen i slow motion eller om pædagogisk arbejde uden struktur. Det handler om at skabe betingelser, hvor pædagoger kan blive i situationerne længe nok til at opdage, hvad børn forsøger at gøre sammen og udforske, hvordan børn og

voksne gensidigt stiller betingelser for hinanden. Det kræver tid at arbejde nysgerrigt og eksperimenterende.

Et langsommere tempo gør det muligt at følge børns deltagelse – også i de konfliktfyldte situationer – og skabe betingelser for, at børn kan finde måder at være sammen og håndtere uenigheder på.

Eksempel fra praksis

Lad os give et eksempel fra vores feltarbejde i en vuggestue.

Det er formiddag, og Adnan (2 år og 3 måneder) står i dukkekøkkenet og er i gang med at lave kaffe. Han hælder koncentreret kaffe op fra kanden i de små kopper. Sille (1 år og 9 måneder) rækker en kop frem imod ham. 'Mere kaffe, tak,' siger Sille. Adnan nikker og hælder koncentreret op. Sille, smiler til Adnan og beder om mere. Adnan hælder igen op, og siger: 'Værsgo og tak'. Scenariet gentager sig et par gange. Legen er tæt afstemt, de to børn har fundet en rytme, hvor de gensidigt justerer sig efter hinanden. De har her et lille, men betydningsfuldt legefællesskab med hinanden. Men så sker der pludselig noget:

I vores forskning undersøger vi langsom pædagogik som et perspektiv, der retter opmærksomheden mod tid som et pædagogisk anliggende i daginstitutionens hverdag

Elin (1,9 år) kommer hen til dukkekøkkenet. Hendes bevægelser er lidt voldsomme og hurtige, og hun kommer til at skubbe til Sille, der drikker sin kaffe. ”Av pas på min kaffe”, siger Sille højt. Elin kigger ned i Silles kop. ”Os mig”, siger hun og rækker ud efter en kop, mens hun vælter, hvad der står på bordet i det lille køkken. Adnan råber: ”Nej nej”.

Annika (pædagogisk personale) sidder ved siden af. Hun siger: ”Hov Elin, du vil også gerne være med? Men nu væltede kaffen. Nu må vi vente til, Adnan har lavet mere kaffe”. Hun hjælper Adnan med at få stillet kopperne og kanden på plads, mens Elin får en stol ved siden af Sille. Nu kan kaffelegen fortsætte.

Deltagelsesbetingelser

Eksemplet peger på, hvordan deltagelsesbetingelser forhandles mellem børn i både afstemte og konfliktfyldte samspil og, hvordan pædagogen understøtter en reorganisering af fællesskabet.

Annika har her mulighed for at rette sin opmærksomhed mod det, der foregår i legen og mellem de forskellige børn. Hun bliver ikke forstyrret i sit forehavende, selvom hun udefra kunne se ud som én, der bare sad på gulvet og

lavede ingenting. For at Annika kan forholde sig nysgerrigt og udforskende, må hun være til stede. Hun må indtage en position, hvor hun på en og samme tid ikke forstyrrer det, børnene er i gang med sammen, men samtidig er til rådighed med 'oversættelser' for Sille og Adnan i forhold til, hvad Elins intentioner er. Ellers kan de nemt konstatere, at 'hun driller' og afvise hende fra legen.

At positionere sig på denne måde, som Annika gør, fordrer tid, grundighed og nysgerrighed – som alle er elementer af en langsom pædagogik. Børnene får – og uden at bemærke det – 'deltagelses-hjælp' til, at alle børn kan bidrage relevant til legen og børnefællesskabet.

Fællesskab

Denne situation peger på, at fællesskaber er noget, der skabes ikke kun i harmoniske samspil, men også i konfliktfyldte situationer. De forhandles, og pædagogens mulighed for at være nærværende, observerende og til stede er central for at kunne følge børnenes bestræbelser og støtte præcis der, hvor der er behov.

Langsom pædagogik

Langsom pædagogik handler i den forbindelse om at udvikle viden langsomt og bruge denne

Bogen er skrevet af artiklens forfattere og den peger blandt andet på, hvordan nærvær og tålmodighed kan styrke børns trivsel, udvikling og dannelse.

viden i situationer som den med Adnan, Sille og Elin. Det er det, den britiske småbørnsforsker Alison Clark kalder *slow knowledge* – viden, der opbygges over tid gennem relationer og tålmodige observationer.

Pædagoger har som oftest mulighed for at følge børnene over mange år, hvor de kan udvikle nuanceret viden om børnene og deres familier. De ved dermed, hvad børnene er i gang med at øve sig på, hvilke relationer der spirer, hvad de bakser med derhjemme og, hvor der er brug for støtte, også når konflikter opstår.

I vores forskning bliver det tydeligt, at støtte til børns deltagelse i fællesskaber er tæt knyttet til den tid, pædagoger har til rådighed. Tid er en forudsætning for udvikling af pædagogisk faglighed.

Når pædagoger har mange forskelligartede opgaver at varetage i den pædagogiske hverdag,

Tid er en forudsætning for udvikling af pædagogisk faglighed

bliver det svært at blive siddende og følge, hvordan situationer udvikler sig, som Annika gør i eksemplet. Hvis tiden ikke havde været der, ville situationen let blive håndteret korri-gerende, hvor Elin fjernes fra legen som én, der 'driller', fremfor at blive inddraget.

Ledelse og kollegialt fællesskab

Langsom pædagogik peger på nødvendigheden af at skabe betingelser, hvor det for pædagoger bliver muligt at blive hos børnene og følge deres engagementer. For at det kan lade sig gøre, kræver det ledelse og et kollegialt fællesskab, som understøtter muligheden for dette. Det kræver, at man i fællesskab organiserer hverdagen, så der er mulighed for at følge børns engagementer, dele observationer, drøfte dilemmaer og støtte hinanden i at skabe rum for nærvær – også når mange udefrakommende opgaver presser sig på.

I vores undersøgelse så vi, hvordan systematiske refleksionsmøder og små observationer nedskrevet over tid gjorde personalet i stand til at nuancere deres forståelse af børnenes deltagelsesmuligheder.

Langsom pædagogik er ikke en opskrift, men et fagligt ståsted, der insisterer på, at tid er en nødvendighed. Pædagogisk kvalitet handler ikke om at nå det planlagte, men om at blive længe nok til at følge, hvad børn gør og, hvordan de er sammen.

Når pædagoger får mulighed for at tage sig tid, får de mulighed for at blive klogere på børns deltagelsesbetingelser – det muliggør, at fællesskaber får plads til at spire, og børn som Elin kan opleve sig selv som betydningsfuld for de andre børn. ●

LDD er medlem af Børnesagens Fællesråd

Et medlemskab af Børnesagens Fællesråd, hvor LDD ser frem til at få ny viden, indsigt og netværke men også indgå i et forum, hvor LDD kan bidrage til og understøtte det fælles samarbejde om sagen børn.

LDD's børnepolitiske faglige rådgiver, Dorthe Filtenborg, repræsenterer LDD og har deltaget i Årsmødet hos Børnesagens Fællesråd med rammen "Hvordan løfter vi i fællesskab de børn og familier, der har allermest brug for det?". En ramme, som blev foldet ud via forskellige oplæg. Dorthe deltog i de fælles drøftelser af politiske og faglige visioner samt mærkesager arrangeret via deltagelse i forskellige temastationer. Ved temaerne 'Styrket kvalitet og sammenhæng i og mellem daginstitution og folkeskole' samt 'Inddragelse og fælles børnesyn', bidrog Dorthe med indspark og perspektiver på blandt andet definition og styrkelse af kvalitet samt vigtigheden af at have et menings- og værdifuldt børnesyn, man kan være fælles om.

OM BØRNESAGENS FÆLLESRÅD

Børnesagens Fællesråd er Danmarks ældste uafhængige børnerettighedsorganisation, der blev etableret i 1903 og har en bred palette af medlemmer,

som fra hver deres ståsted arbejder for, at børn og unges stemmer og perspektiver er centrale i indsatser om udsathed, herunder at der sker et tæt og systematisk samarbejde mellem civilsamfund og Velfærdsdanmark til gavn for børnene samt, at tidlig forebyggelse af udsathed hos børn er en topprioritet i Danmark.

Børnesagens Fællesråd vil i samarbejde med medlemmerne sætte børnene og familierne øverst på den politiske dagsorden og arbejde for, at deres livsvilkår styrkes og formes af stærke fællesskaber, høj faglig kvalitet og reel inddragelse.

Arbejdet tager udgangspunkt i syv overordnede politiske fokusområder, som danner rammen for organisationens samlede indsats:

1. Tidlig forebyggelse i børns og unges liv
2. Retten til fællesskab, fritid og deltagelse
3. Trygge overgange og helhedsorienterede forløb
4. Børn i familier ramt af misbrug, psykisk sygdom, vold eller kriminalitet
5. Styrket støtte til anbragte børn og familier
6. Kvalitet og sammenhæng i daginstitution og skole
7. Social og økonomisk tryghed for børn, unge og deres familier

"LDD ser frem til samarbejdet med Børnesagens Fællesråd om at gøre en forskel for børn, hvor vi med vores stærke fokus på dagtilbudsområdet vil bidrage til at understøtte professionsfagligheden samt dagtilbuddets virke og vigtige kerneopgave"

Palle Woss, Direktør, LDD

Kilder:
Børnesagens Fællesråd,
Landsorganisationen Danske Daginstitutioner

Løsninger på hverdagens udfordringer

– pædagogisk organisering

Når hverdagen presses og normeringerne er i bund, er en umiddelbar løsning ofte at øge tempoet og løbe stærkere. Kvalitet opstår dog sjældent af travlhed. Den opstår, når vi skifter gear og organiserer hverdagens pædagogiske øjeblikke på en mere hensigtsmæssig måde, så alle arbejder i fælles retning med klare aftaler om, hvad der skal gøres og, hvem der gør hvad.

Af **Sebastian Damkjær-Ohlsen**, cand.pæd.pæd.psyk, selvstændig pædagogisk-psykologisk konsulent i Be-coming

Illustrationer: Sebastian Damkjær-Ohlsen

Sensitivitet og fællesskab styrkes ikke af 'samlebåndsarbejde', hvor målet er at få alle hurtigt igennem

Du kender det måske fra din hverdag med situationer, hvor 'alle skal noget på samme tid'. Eksempelvis når alle skal i garderoben, op til bordet, skiftes, rydde op, ind fra legepladsen, høre højtlesning, lave perler eller vaske hænder – samtidig. Sensitivitet og fællesskab styrkes ikke af 'samlebåndsarbejde', hvor målet er at få alle hurtigt igennem. En af konsekvenserne ved disse 'når-alle-skal-situationer' er, at der hurtigt opstår hektiske situationer og utryghed. Det bliver næsten umuligt at være nærværende og støttende over for alle børn på én gang. Selv de mest kompetente medarbejdere kan blive overvældet, når krav, forventninger og børns behov rammer samtidig. I sådanne situationer kommer organiseringen

ofte til at ligne ren overlevelse, hvor alle gør deres bedste for at nå rundt om alle børn og imødekomme alle forventninger – velvidende at det aldrig helt kan lade sig gøre. Problemet er netop, at hverdagens udfordringer forsøges løst ved at øge tempoet frem for at organisere sig anderledes.

Hverdagsmønstre og organiseringsøjeblikke

Jeg er optaget af "det almindelige og tilbagevendende i hverdagslivet", som Søren Smidt og Suzanne Krogh skriver i bogen Pædagogiske rutiner i dagtilbud (2019). Når disse hverdags- og organiseringsøjeblikke tages under lup, opdager man hurtigt, hvor enorm betydning den pædagogiske organisering har for børnenes oplevede trivsel, læring og udvikling. Det viser sig fx i, om overgangen fra leg til frokost foregår trygt med rolig guidning, om formiddagen er organiseret i mindre grupper, og

om børnene tager tøj på i overskuelige rammer – eller om alle børn og voksne gør det hele på én gang i et hektisk tempo.

Den gode pædagogiske organisering skaber rammerne for, at pædagogikken og personalets faglighed kan udfolde sig og komme til sin ret - hvor børn møder nærværende voksne og indgår i meningsfulde fællesskaber.

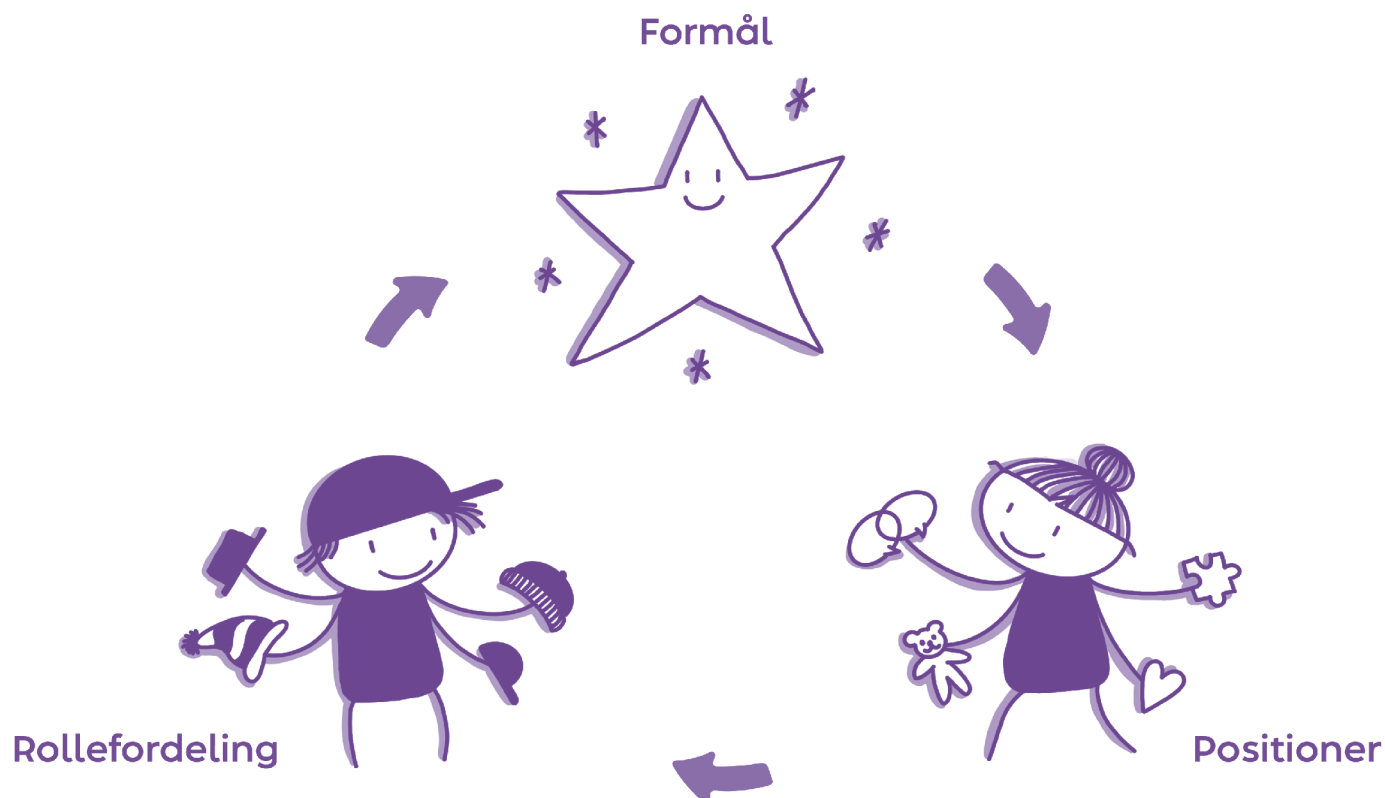
Fem bud på, hvorfor organiseringen går galt

Jeg har samlet fem bud på, hvorfor organiseringen går galt. De er ikke universelle sandheder, men genkendelige mønstre. Fælles for dem er, at de ofte fører til uklare aftaler, mangelfuld koordinering og en tve-tydig fælles faglig forståelse – forhold, der spænder ben for den pædagogiske kvalitet og børnefællesskaberne.

DET GÅR GALT, NÅR:

- 1 alle skal det samme på samme tid**
Der skabes næsten umulige betingelser for kvalitet. Selv de mest kompetente pædagoger kan ikke være nærværende flere steder på én gang.
- 2 tidsstyringen tager overhånd**
Fokus bliver at følge tidsprogrammet for enhver pris, hvor børnenes behov træder i baggrunden.
- 3 stress rammer, og alle forsøger at løse alles opgaver**
Kan føre til, at opgaverne løses halvt, koordineringen forsvinder, og følelsen af utilstrækkelighed vokser.
- 4 forstyrrelser udefra rammer, og vi kun har en plan A**
Uforudsigelighed og forstyrrelser er et vilkår, hvorfor det skal medtænkes i planen.
- 5 der er forskellige børnesyn**
Hvis personalet grundlæggende er uenige i børnesynet, vil måden, der organiseres aktiviteter, leg, spisning samt ydelse af omsorg, være forskellig.

Når det lykkes

Der findes mange dagtilbud, jeg besøger og observerer i, som målrettet arbejder med den pædagogiske organisering, hvor personalet er opmærksomme på formålet, deres positioner og rollefordeling. Et eksempel fra en observation er, at en pædagog samler børnene i en rundkreds på et lille gulvtæppe før frokosten, hvor de sammen synger sange og, hvor pædagogen fastholder børnenes opmærksomhed. Samtidig henter en anden medarbejder sammen med to børn madkasserne, hvorefter de dækker bord. Da bordet er dækket, kommer børnene i små hold op og sætter sig ved bordene, hvor maden indbydende er klargjort til dem. Dette sikrer en glidende overgang, hvor den pædagogiske organisering bidrager til at skabe en meningsfuld pædagogisk praksis. Når den pædagogiske organisering, som i eksemplet, virker, ser det på overfladen helt naturligt og ukoordineret ud. Men betvivl ikke, at det er organisering, der gør forskellen.

Skab klarhed over formål, positioner og rollefordeling

En konkret måde at arbejde med organisering på er at skabe klarhed over: formål, positioner og rollefordeling. Dette sker ved at sætte fokus på de forskellige organiseringsøjeblikke gen-

nem dagen som fx morgenvelkomsten, samlingen, den pædagogiske aktivitet, overgange, spisningen, legepladsen, afhentningen osv. I bogen har jeg udarbejdet et skema, der kan anvendes konkret i praksis. At have en visuel tydelig plan kan være med til at tydeliggøre de fælles formål og aftaler, der i gennem dagen.

1. FORMÅL

Al pædagogik starter med et formål, der handler om, hvad vi ønsker at opnå i en given pædagogisk situation. Om det er samlingen, garderobe, spisning, overgange eller leg på legepladsen skaber et fælles formål retning for, hvad der er vigtigt og, hvordan vi praktiserer de forskellige situationer.

Uden et fælles formål risikerer man, at alle gør tingene på hver deres måde og i hver deres retning (Damkjær-Ohlsen, 2022). Start derfor altid med at spørge og tydeliggøre: "hvad er formålet og, hvad skal det, vi gør, bidrage til"? Ikke alle medarbejdere besidder den samme faglighed til at vide, hvor meget der egentlig ligger af pædagogisk guld i legen, afleveringen og frokosten osv. Det er ikke blot pasning, og frokost handler ikke blot om at stille sulten.

Den gode pædagogiske organisering skaber rammerne for, at pædagogikken og personalets faglighed kan udfolde sig og komme til sin ret – hvor børn møder nærværende voksne og indgår i meningsfulde fællesskaber

2. POSITIONER

Når en given tidsafgrænset stund på dagen har et klart formål, er næste step at finde ud af, hvad der skal til, før vi kan indfri formålet – altså, hvilke positioner og funktioner personalet skal indtage og løfte. En position handler konkret om, hvor personalet fysisk placerer sig og, hvad deres opgave er. Hvis formålet om morgenen er at skabe trygge overgange og skabe fordybet leg og samvær, kan en hvilken som helst pædagog blive udfordret, hvis man midt i læsningen med tre børn skal tage imod Wilhelm og hans far. For hvis den ene pædagog skal kunne hellige sig positionen som fx ”fordyber” i læsningen, kræver det, at en anden har en position som fx ”modtager” eller ”flyver”. Det er altså ikke ligegyldigt, hvilke aftaler og forståelser personalet har om organiseringen.

Positionerne er dynamiske og skal derfor ikke forstås som fastlåste – hverken i opgave eller person. Positionerne er som håndboldspillernes placering på banen - de sikrer en god opstilling, tydelige opgaver - som i praksis kan byttes for derefter at vende tilbage til udgangspunktet.

3. ROLLEFORDELING

Det sidste, man retter opmærksomhed mod, er rollefordeling, hvilket konkret handler om at vælge og synliggøre, hvem der gør hvad og, hvem der udfylder hvilke positioner. Det handler også om at bruge personalets ressourcer og kompetencer klogt, så de rette personer kommer på de rette opgaver uden blot at lave turnusordning eller håbe, at alle ved, hvem der gør hvad. En af de u hensigtsmæssige tendenser er, at rollefordelingen mangler, hvilket kan føre til, at den tages hen over hovedet på børnene eller, at personaler går rundt fra stue til stue og spørger, hvem der først går på legepladsen eller skal til pause først osv. Det handler om at styrke vidensniveauet, så personalet får et fælles overblik over, hvem der dækker hvilke positioner i løbet af dagen, så alle ved, hvem der gør hvad – og hvornår.

Sammenfattende handler pædagogisk organisering i al enkelthed om at give sig selv forudsætninger for at lykkes med at skabe omsorg, trivsel, udvikling og fællesskaber i en hverdag med ofte ringe vilkår. ●

Bogen er skrevet af denne artikels forfatter og viser, hvor organiseringen halter samt, hvordan man kan komme ned i tempo og op i gear med en tydelig fælles retning, så nærvær, leg og læring får plads.

REFERENCER

- Damkjær-Ohlén, S. Ledelse af pædagogisk kvalitet i daginstitutionen. Dansk Psykologisk Forlag 2022.
- Smidt, S. & Krogh, S. Pædagogiske rutiner i dagtilbud. Dafolo 2019.

Omsorg og fællesskab

i småbørnsinstitutioner

– i et historisk og aktuelt perspektiv

Artiklen anlægger et historisk samt aktuelt blik på omsorgsbegrebet, der her forstås som et grundlæggende eksistentielt og pædagogisk-etisk fænomen, hvor omsorgsbegrebets udvikling fra 1800-tallets pædagogiske tænkning til nutidige forståelser i småbørnsinstitutioner fremstilles.

Af **Eilif Tommy Johansen**, Cand.Pæd.Pæd., Bestyrelsesmedlem i Dansk Pædagogisk Historisk Forening

Omsorg kan for børn have afgørende eksistentiel betydning og i yderste konsekvens være et spørgsmål om liv eller død. Denne pointe illustreres litterært i *De måske egnede* (Høeg, 1993), hvor erfaringen af at være genstand for et andet menneskes omsorg fremstilles som en forudsætning for ikke at 'synke' eksistentielt. Romanens hovedperson er et institutionelt anbragt barn uden stabile relationer til voksne omsorgspersoner og uden erfaring med vedvarende følelsesmæssig tilknytning.

Et centralt vendepunkt indtræffer, da barnet indgår i relationer med andre børn, hvor der opstår gensidig anerkendelse, respekt og ansvar. Erfaringen af omsorg og fællesskab – selv i en kortvarig relationel kontekst – etablerer et eksistentielt fundament, der muliggør håb og orientering mod et meningsfuldt liv. Romanen kan således læses som en empirisk sensibiliserende illustration af omsorgens transformative potentiale og som en normativ påmindelse om voksnes ansvar i institutionelle sammenhænge.

Tryghed, omsorg og fællesskab

Tryghed fremstår i den beskrevne sammenhæng som en fundamental forudsætning for børns trivsel, læring og udvikling. Uden stabile og tillidsfulde relationer begrænses barnets mulighed for at udfolde sig, udforske verden og deltage i meningsfulde fællesskaber. Det er derfor afgørende, at børn oplever sig set, hørt, forstået og anerkendt.

Omsorg kan ikke reduceres til varetagelse af basale behov såsom ernæring, søvn og hygiejne, men må også anskues som et relationelt og følelsesmæssigt anliggende.

Historisk har omsorg og opdragelse gennemgået en omfattende institutionalisering, hvilket indebærer, at børns opvækst i dag finder sted under markant ændrede betingelser. I det moderne velfærdssamfund varetages en væsentlig del af omsorgsopgaverne af professionelle aktører i offentlige institutioner, hvilket indebærer en professionalisering af praksisser, der tidligere primært var forankret i familien.

Uden stabile og tillidsfulde relationer begrænses barnets mulighed for at udfolde sig, udforske verden og deltage i meningsfulde fællesskaber

Fra kærlighed til omsorg

I den tidlige europæiske pædagogiske tradition var det primært begrebet kærlighed – snarere end omsorg – der udgjorde den centrale forståelsesramme. Hos filosof og pædagog Johann Heinrich Pestalozzi fremstod kærligheden som den afgørende drivkraft i opdragelsen.

Kærlighed blev hos Pestalozzi forstået både som en affektiv tilstand og som en pædagogisk metode, der muliggjorde tillid, udvikling og dannelse. Hans tænkning repræsenterer en tidlig formulering af en følelsesorienteret pædagogik, forankret i en kristen værdiorientation, hvor næstekærlighed blev betragtet som en moralsk forpligtelse.

I denne periode blev omsorg primært forstået som et dyadisk forhold – typisk mellem mor og barn eller mellem pædagog og barn. Fokus var i mindre grad rettet mod omsorg som et kollektivt eller fællesskabsorienteret anliggende.

Senere opstår imidlertid en øget opmærksomhed på børns indbyrdes relationers betydning.

Hos skoleleder og psykolog Anne Marie Nørvig fremhæves eksempelvis værdien af aldersblandede grupper, hvor børn gennem samspil kan hjælpe, støtte og lære af hinanden. Hermed udvides omsorgsbegrebet fra en snæver relationel forståelse til også at omfatte fællesskabsdimensioner.

Omsorg i den første danske børnehave

Med etableringen af Danmarks første børnehave i 1871 repræsenterer Erna Juel-Hansen et vigtigt skridt i udviklingen af en mere systematisk pædagogisk praksis, hvor omsorg forstås som en relationel praksis baseret på empati, respekt og forståelse for barnets individualitet.

Erna Juel-Hansen argumenterede for, at børns følelsesmæssige og moralske udvikling forudsætter opvækst i trygge og varme miljøer. Omsorg og kærlighed udgjorde således fundamentet for opdragelsen. Samtidig tog hun afstand fra autoritære opdragelsesformer og fremhævede i stedet tillid, frihed og kærlig vejledning.

I praksis kom omsorgen til udtryk gennem hverdagsliv, leg og sociale relationer. Barnets deltagelse i fællesskabet blev betragtet som central for udviklingen af empati, ansvar og sociale kompetencer, mens pædagogens rolle var at skabe rammer for et trygt og udviklingsfremmende miljø.

Omsorg i dag

I et nutidigt perspektiv fremstår omsorg som et centralt, men paradoksalt underartikuleret begreb i forhold til dagtilbudsområdet. I dansk lovgivning har omsorg historisk haft en begrænset eksplicit plads, om end der med lov om social service (1998) blev formuleret et tydeligere fokus på institutioners ansvar for at yde omsorg og understøtte børns udvikling i samarbejdet med forældre.

I et nutidigt perspektiv fremstår omsorg som et centralt, men paradoksalt underartikuleret begreb i forhold til dagtilbudsområdet

I den gældende dagtilbudslov optræder omsorgsbegrebet fortsat relativt implicit. Dette kan tolkes som udtryk for en dobbelthed, hvor omsorg på den ene side anses som en selvfølgelighed og på den anden side forbliver underbelyst i styrings- og dokumentationsdiskurser. Der opstår dermed et spændingsfelt mellem omsorgens grundlæggende betydning og dens begrænsede synlighed i politiske og administrative rammer.

Samtidig peger praksisfeltet på omsorgens vedvarende centralitet. Som en institutionsle-

der formulerer det i et forskningsprojekt 2025 til lektor på DPU Lone Svindt: "Det er kun forskere og politikere, der ikke har fokus på omsorg – i praksis ved vi godt, hvor vigtig den er". Udsagnet illustrerer en potentiel diskrepans mellem pædagogernes praksisviden og policy-diskurser.

Der kan argumenteres for nødvendigheden af en begrebsmæssig udvidelse. Omsorg i småbørnsinstitutioner bør ikke alene forstås som individuel behovstilfredsstillelse, men også som etablering af betingelser for fælles livsudfoldelse – det, der kan betegnes som udviklingsomsorg.

Udviklingsomsorg refererer til en form for omsorg, der aktivt understøtter barnets samlede udvikling – følelsesmæssigt, socialt, kognitivt og kropsligt – gennem deltagelse i meningsfulde fællesskaber. Dette indebærer, at pædagogen tilrettelægger lærings- og omsorgsmiljøer, hvor alle børn får mulighed for aktiv deltagelse og være en del af et fællesskab. Dette kan illustreres gennem et praksiseksempel, hvor en pædagog med afsæt i børnenes spontane leg indgår aktivt og medskabende i en fælles udforskning af lyd og rytme:

Vi er på legepladsen med ca. 12 vuggestuebørn. En dreng på 2 år står med en pind og slår på legehuset. Lidt efter slår han på en plastikspand. Han skifter mellem at slå lidt på spanden og lidt på legehuset. To andre børn (ca. 1,8 år) er også kommet derover og står og kigger på.

En pædagog kommer lidt efter og siger "Nåh, så står I bare her og leger med pinde. Vil I ikke også have en pind?". Pædagogen finder tre pinde, giver to af dem til de tidligere "observatø-

rer” og tager den sidste. Nu slår de alle fire på legehuset. ”Ja, og lad os prøve at slå til spanden her, så giver det måske en helt anden lyd”. Børnene slår på spanden, og der kommer en helt anden lyd. Pædagogen henter lidt efter en metalbalje og stiller den ved siden af spanden. Et af børnene begynder at slå på metalbaljen, og lidt efter slår de alle sammen på den. ”Jeg trom”, siger det ældste barn på 2,5 år. ”Ja, vi trommer nemlig på baljen”. De går rundt på legepladsen og slår på forskellige ”trommer” med forskellige redskaber.

Pædagogen går, efter at have observeret børnenes leg, ind og deltager aktivt i legen. Pædagogen forsøger her at forstå legens dynamik og måder, hvorpå legen kan beriges, tolker barnets trommeleg og udforskning af lyde, og at de andre børn gerne vil deltage aktivt i dette fællesskab.

Omsorg som et centralt grundbegreb

Omsorg må fastholdes som et centralt eksistentielt grundbegreb i pædagogikken. Omsorg kan ikke reduceres til teknisk korrekt praksis eller funktionel pasning, men må forstås som et grundlæggende relationelt fænomen, hvor den voksne indtager en position præget af nærvær, ansvar og etisk forpligtelse.

Selv kortvarige erfaringer med omsorg kan få afgørende betydning for et barns livsforløb. I en samtid præget af effektivisering, dokumentationskrav og styringslogikker fremstår det derfor nødvendigt at genbesøge omsorgens historiske og etiske fundament.

Formålet er ikke at idealisere fortiden, men at fastholde, at pædagogisk arbejde med små børn må hvile på en grundlæggende menneskelig fordring: At møde barnet som et unikt og sensitivt individ, hvis udvikling forudsætter relationer præget af tryghed, støtte og tillid. ●

REFERENCER

- Christensen, G. (1968). Læsestykker til opdragelsens historie. Gyldendal
 Diderichsen, A. (1991). Omsorg for 2-6 årige, DPI
 Høeg, P. (1993). De måske egnede. Rosinante
 Johansen, E.T. Udviklingsprojekt om science, Ishøj kommune, 2017
 Nørvig, A. (1945) Anvendt Børnepsykologi, Ejnar Munksgaard forlag
 Riffbjerg, S. (1966) Træk af moderne opdragelses historie, Gyldendals pædagogiske bibliotek
 Sommer, Dion, (2015) Barndomspsykologi
 Sigmund, P. (1991). Oldemor Erna: en beretning om en pionér og hendes tid. Lindhardt og Ringhof
 Svinth, L. (2019). Hvordan skaber dagtilbud inkluderende fællesskaber for børn i udsatte positioner?
 Svindt, L. (2026) I Noter, Dansk Pædagogisk Historisk Forening
 Vygotsky, Lev (1978) Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes

Deltagelsesmuligheder og fællesskaber for alle børn i dagtilbuddet

I dagtilbuddenes hverdag spiller fællesskaber en afgørende rolle for børns trivsel, læring, udvikling og dannelse. Børn udvikler sig gennem deltagelse i sociale sammenhænge, hvor kvaliteten af de fællesskaber, de indgår i, har betydning her og nu samt på længere sigt.

Af **Janne Yde Tange** og **Pernille Bonderup Christensen**,
Udviklingskonsulenter i Fagcenter Børn og Unge, Aalborg Kommune

At kunne indgå i fællesskaber og få deltagelsesmuligheder er vigtigt for alle børn, men har en særlig betydning for børn, som er i udsatte positioner (EVA & VI-VE, 2025). Vil vi arbejde målrettet med inkluderende fællesskaber i dagtilbud, kræver det derfor, at vi har blik for både børns deltagelsesmuligheder og de betingelser, fællesskaberne udfolder sig under.

Artiklen vil folde perspektiver ud, som vi har på baggrund af bogen "Visuel støtte i dagtilbud" samt vores erfaringer i arbejdet med at implementere "Nest i dagtilbud" i Aalborg Kommune. Vi vil beskrive, hvordan visuel støtte kan være et pædagogisk greb i arbejdet med at sikre kvalitet og styrke både det professionelle fællesskab samt børnefællesskaber i den pædagogiske praksis.

Fællesskabende pædagogik – fra individ til fællesskab
I en fællesskabende pædagogik flyttes fokus fra indsatser rettet mod det enkelte barn til

indsatser, der retter sig mod fællesskabet som helhed. Inklusion handler ikke om, at barnet skal tilpasses fællesskabet men om, at fællesskabet skal rammesættes, så alle børn har mulighed for at deltage meningsfuldt. Spørgsmålet bliver derfor: Hvordan tilrettelægger vi vores pædagogiske læringsmiljøer, så de skaber tryghed, overblik og deltagelse for flere børn? Her spiller både organisering, pædagogisk praksis og de fysiske rammer en central rolle. Det er i samspillet mellem disse tre grundbetingelser, at kvaliteten i læringsmiljøet opstår – eller udfordres.

Organisering som greb til at opbygge en VI-kultur
Personalets faglige drøftelser og intention med den pædagogiske praksis skal afspejles i organiseringen af praksis. Her kan fysiske rammer i form af visuel støtte være med til at fastholde det fælles faglige ståsted samt sikre et ejerskab og at opleve mening med organisering.

Vi har set, hvordan arbejdet med at tydeliggøre organisering og struktur fx har krævet, at det pædagogiske personale har forholdt sig til, hvilken organisering fx omkring fordeling af børn og voksne i de forskellige læringsmiljøer, der bedst sikrer deltagelse for alle børn. I dette perspektiv kan et fælles visuelt over-

Visuel støtte kan være et pædagogisk greb i arbejdet med at sikre kvalitet og styrke både det professionelle fællesskab samt børnefællesskaber i den pædagogiske praksis

Inklusion handler ikke om, at barnet skal tilpasses fællesskabet men om, at fællesskabet skal rammesættes, så alle børn har mulighed for at deltage meningsfuldt

blik omkring organisering skabe et forebyggende pædagogisk afsæt. Planlægger vi for ofte ”her og nu”, kan det gå ud over både overblik og den pædagogiske intention. Ved at tænke deltagelsesmuligheder ind på forhånd kan personalet lettere tilrettelægge en fællesskabende organisering med meningsfulde deltagelsesbaner for alle børn. Det betyder, at organiseringen tager højde for børnenes forskellige forudsætninger, behov og bygger på personalets faglige viden og kendskab til børnegruppen.

Visuel støtte gør en faglig forskel

Visuel støtte kommer således til at fungere som et fælles tredje. Visualisering af fx en dagsstruktur og visuelle oversigter over rutiner tydeliggør børnenes dag samt afspejler den

pædagogiske intention bag organiseringen. Når alle kan se, hvad der skal ske, hvem der har ansvar for hvad og, hvordan børn og voksne er organiseret i fællesskaber, understøttes personalets koordinering, løbende justeringer og faglig refleksion med udgangspunkt i barneperspektivet. For nye medarbejdere og vikarer kan det visuelle skabe overblik og give en god adgang til arbejdsfællesskabet.

Vi har erfaret, at hvis den visuelle støtte ikke evalueres og justeres løbende, risikerer den at blive visuel støj uden blik for formålet. Gennem Nest forløb har vi arbejdet med, at personalet i fællesskab systematisk vurderer og justerer den visuelle støtte. Dette styrker både kvaliteten i praksis og forståelsen for hinan-

Janne Yde Tange og Pernille Bonderup Christensen er forfattere til bogen "Visuel støtte i dagtilbud"

dens faglige blik og er et bidrag ind i en læringskultur, hvor pædagogisk udvikling og faglighed er noget, man skaber sammen – ikke hver for sig.

Meningsfuld pædagogisk praksis for alle børn

Visuel støtte handler dog ikke kun om struktur og organisering, men også om at skabe mening, tryghed og deltagelsesmuligheder i dagens rutiner, aktiviteter og fællesskaber. Når børn har overblik over, hvad der skal ske og kan se sammenhænge i hverdagen, får de bedre mulighed for at orientere sig og blive en del af fællesskabet. Når aktiviteter, legemuligheder og organisering planlægges og visualiseres, gives børnene deltagelsesmuligheder ligesom, det pædagogiske personale opnår gode betingelser for at kunne følge børnenes spor (interesser, motivation) med særligt fokus på børn i udsatte positioner.

Når personalet bringer den visuelle støtte i spil, skal det være med afsæt i grundforståelsen, at "børn skal ses som aktive medskabere af egen læring og udvikling i rammer, som det pædagogiske personale er ansvarlige for" (Den styrkede pædagogiske læreplan, s. 16, 2018).

Det er i fællesskabet, børnene skal gives mulighed for

Fællesskaber af høj kvalitet opstår ikke af sig selv

at kunne fortolke hverdagen og forventningerne til deltagelse, og her understøtter visualiseringen fælles opmærksomhed, dialog og gensidig forståelse. Barnet står ikke alene med informationen men deles om forståelsen med de voksne og med de andre børn, så der opstår meningsskabelse i samspillet mellem børn og voksne.

Visualiseringens værdi og effekt

Visualisering fastholder og konkretiserer det talte sprog, så information ikke kun bliver noget, der siges og forsvinder igen, men er noget personalet sammen med børnene kan vende tilbage og forholde sig til.

Når rammer, roller og aktiviteter er tydelige i det fysiske læringsmiljø, skaber det bedre betingelser for børnefællesskaberne, så det bliver lettere for børnene at samarbejde, vente på tur og orientere sig i relationer. Det visuelle overblik giver tryghed og aflaster børnenes hukommelse, så der skabes overskud til leg, dialog og sociale initiativer.

Fællesskaber af høj kvalitet

Fællesskaber af høj kvalitet opstår ikke af sig selv. De skabes og vedligeholdes gennem bevidste pædagogiske valg, tydelige rammer og et tæt samarbejde mellem personalet, der er omkring børnene. Når organiseringen er gennemtænkt, forventningerne tydelige og personalet agerer samstemt, er det lettere at skabe kvalificerede fællesskabende læringsmiljøer, der tager udgangspunkt i børnenes perspektiver.

Visuel støtte kan være et stærkt pædagogisk greb – ikke som en metode i sig selv – men som en del af en fællesskabende praksis, hvor både børn og voksne inviteres ind i tydelige, trygge og meningsfulde fællesskaber. Det er i dette fælles arbejde, at fundamentet for det gode børneliv lægges. ●

Pædagogisk udvikling og faglighed er noget, man skaber sammen – ikke hver for sig

FAKTA

Dato: 11/11 2026
Konferencested:
Mødecenter Odense
Buchwaldsgade 48
5000 Odense C

LDD LEDERKONFERENCE

Kvalitet i dagtilbud

11/11
2026

I Landsorganisationen Danske Daginstitutioner, LDD, beskæftiger vi os kontinuerligt med kvalitetsbegrebet og sætter det i spil på de mange forskellige arenaer, hvor LDD er repræsenteret samt yder service og understøttelse. Også DET GODE BØRNE-LIV har igennem flere numre stillet skarpt på kvalitet i dagtilbud, hvor forskellige forskere og praktikere har foldet deres perspektiver på kvalitet ud.

OM KVALITET

Kvalitet i dagtilbud. Kvalitetsløft og kvalitetsudvikling. Pædagogiske læringsmiljøer med høj kvalitet. Faglig ledelse med fokus på kvalitet. Måling af kvalitet. Lav kvalitet og høj kvalitet. National kvalitetsundersøgelse i de danske dagtilbud. Og meget mere om kvalitet.

De nævnte overskrifter er alle taget fra dagsordenen, der har kendetegnet dagtilbudsområdet de sidste mange år, hvor kvalitetsbegrebets indhold, anvendelse og effekt har været i fokus.

Konklusionerne fra de nationale kvalitetsundersøgelser på dagtilbudsområdet fra henholdsvis 2023 (0-2 årige børn) og 2025 (3-5 årige børn) kalder på forbedring af kvaliteten.

LDD LEDERKONFERENCE 2026

LDD vil med denne lederkonference sætte spotlight på kvalitet i dagtilbud og har sammensat et stærkt hold af oplægsholdere, der igennem konferencedagen vil folde kvalitetsbegrebet ud med input og vinkler fra egen forskning, fagfelt og praksis.

DORTHE FILTENBORG, LDD, der er arrangør af og moderator ved dette års LDD Lederkonference vil indlede dagen med et rammesættende oplæg "Hvad er kvalitet? Et svar er: fokuser på det kvalificerede samspil."

Derefter skal vi høre **SØREN SMIDT**, der er forsker, konsulent, forfatter m.m., som holder oplægget "Hvad er et dagtilbud med høj kvalitet? Et svar er: se på kendetegn for lav kvalitet"

ANJA MARSCHALL og **CRISTINA MUNCK**, der er henholdsvis ph.d. i psykologi, lektor og ph.d. i socialpsykologi, docent holder et fælles oplæg "Hvordan skabes en kvalificeret pædagogisk hverdagspraksis med fokus på børnenes perspektiver? Et svar er: udfør langsom pædagogik"

DORTE RUDI ANDERSEN, der er senior-konsulent i Børns Vilkår med lang og bred erfaring på dagtilbudsområdet,

kommer efterfølgende på med sit oplæg "Hvad har betydning for kvaliteten i forhold til dagtilbuddets pædagogik? Et svar er: omsorgsgrebet"

Og sidst, men absolut ikke mindst, vil **MARGRETHE ANDERSEN**, der er chefkonsulent på KP og har mange års erfaring med ledelsesudvikling i dagtilbud, afslutte konferencen med sit oplæg "Hvordan sikrer man som dagtilbudsleder en høj kvalitet i sin institution? Et svar er: fokuser på faglig ledelse med tid, relationer og fordybelse"

Målgruppe for konferencen er dagtilbudsledere.

Tilmelding på LDD's hjemmeside www.ldd.dk Ved redaktionens afslutning er der stadig ledige pladser.

At være pædagog
er at stille sig til
rådighed som et
menneskeligt
stillads for andre
menneskers vækst

Et fælles sprog for at sikre pædagogens trivsel

I en presset pædagogisk hverdag betragtes mistrivsel og udbrændthed ofte som et individuelt problem. Men måske skal vi i højere grad se det som et strukturelt anliggende? For at skabe et bæredygtigt arbejdsliv må vi flytte blikket fra den enkeltes skuldre og over på det system og det fællesskab, vi er en del af. Det kræver et fælles, nuanceret sprog.

Af **Pernille Hansen**, Forskningskoordinator
og **Ole Henrik Hansen**, Professor

At være pædagog er at stille sig til rådighed som et menneskeligt stillads for andre menneskers vækst. Pædagogfagets kerne er en dyb, relationel investering af egen person. Netop denne villighed til at møde verden med et åbent hjerte og en udstrakt hånd er kilden til den enestående arbejdsglæde og meningsfuldhed, der kendetegner faget. Men heri ligger også professionens store paradoks: Det empatiske engagement er samtidig fagets akilleshæl, for den konstante eksponering for andres glæde, sårbarhed, smerte og behov har en omkostning.

Når reserverne udtømmes, og balancen tipper, rettes fokus ofte mod personlig svaghed. Den stressramte pædagog kan betragtes som kanarifuglen i kulminen – et symptom på, at systemet kan være overbelastet, rammerne usunde eller kulturen giftig.

Derfor inviterer vi til en bevægelse, hvor trivsel ikke længere anskues som et rent individuelt anliggende, men som et fælles, professionelt og organisatorisk ansvar. Det kræver, at vi retter det analytiske blik mod de dynamikker, der i praksis former arbejdslivet: de organisatoriske rammer, ledelsen og det kollegiale fællesskab.

At navigere under pres og utydelig ledelse

Det kan være en dybt drænende oplevelse at navigere under en ledelse eller i rammer, der opleves som utydelige, inkompetente eller direkte skadelige for fagligheden. I et sådant landskab risikerer man at stå i en konstant stresstilstand, hvor hverdagen ikke blot handler om kerneopgaven med børnene, men i lige så høj grad bliver en kamp for sin egen faglige integritet.

Det udvikler sig hurtigt til en etisk balancegang mellem loyalitet over for arbejdspladsen og loyalitet over for de pædagogiske idealer. Som systemisk ledelsesteori antyder, risikerer en leders utydelighed at forplante sig som stress i hele organisationen.

Tegnene på denne form for organisatorisk mistrivsel viser sig ofte som en udbredt følelse af apati og kynisme i personalegruppen. Der bruges uforholdsmæssig meget energi på at regne ledelsen ud eller på at undgå negativ opmærksomhed.

For at fastholde handlekraften i sådanne miljøer kan det være afgørende at flytte sig fra individuel frustration til kollektiv handlen. Den enkelte kan med fordel rette sin energi mod at

skabe en god praksis på sin egen stue, da det giver en følelse af kontrol og faglig mening.

Samtidig må pædagogerne samle sig og formulere en fælles faglig platform fx ved som team at nedskrive de vigtigste pædagogiske principper, der skaber et fælles sprog og en retning at henvise til.

Den måske vigtigste arena i pædagogens arbejdsliv er det kollegiale fællesskab, der i sin bedste form udgør teamet den professionelle familie

Det kan også være nødvendigt at insistere på professionelle mødestrukturer ved at anmode om en dagsorden før møder samt et beslutningsreferat efter. Gennem stærke, horison-

tale alliancer med respekterede kolleger opbygger man en professionel buffer, der skærmer mod de utydelige rammer.

Mellem strukturel afmagt og professionelt handlerum
Vi bærer ofte stress som en personlig byrde, selv når den har rod i systemiske forhold. Selv-

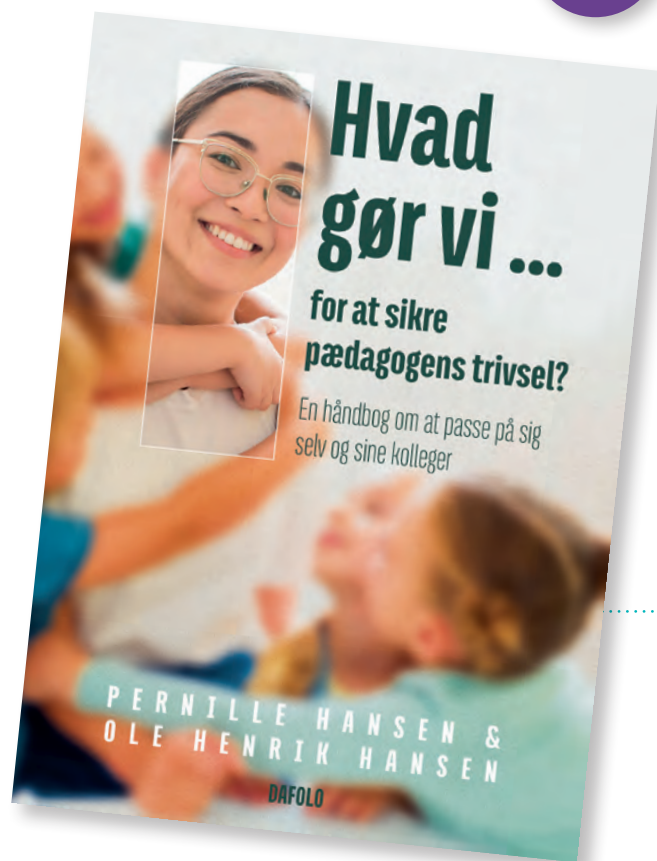
om pædagogisk arbejde i sin natur er uforudsigeligt og kræver fleksibilitet, intuition og evnen til at gribe øjeblikket, viser praksis paradoksalt nok, at faste strukturer er fundamentet for, at netop denne spontanitet kan lade sig gøre. Struktur, forudsigelighed og klare rammer ser ud til at være helt afgørende faktorer for at reducere stress. Faste støttestilladser og tydelige roller er ikke blot organisatoriske greb; de er med til at frigøre den mentale kapacitet, som er uundværlig i relations arbejdet.

Dette kan efterlade pædagogen og teamet i et komplekst dilemma for, hvor rækker indflydelsen egentlig til? Der eksisterer en mærkbar spænding mellem at forsøge at skabe forandring indefra som loyal medarbejder og at måtte anerkende, hvornår man kæmper en kamp mod grundlæggende normeringer eller ringe vilkår. At kende forskel på konstruktivt forandringsarbejde og en opslidende, forgæves kamp er en af de sværeste faglige vurderinger.

Alligevel ser vi, at selv under problematiske rammer klarer nogle teams sig markant bedre end andre, hvor de formår at opbygge positive mikro-kulturer og fungere som en buffer for hinanden.

Pædagogens velbefindende er en direkte forudsætning for kvaliteten i det pædagogiske arbejde – og dermed for børnenes trivsel. At passe på faget, på hinanden og på os selv er en indbyrdes forbundet opgave, som vi lykkes bedst med, når vi gør det sammen

Fællesskabets professionelle kapital

Den måske vigtigste arena i pædagogens arbejdsliv er det kollegiale fællesskab, der i sin bedste form udgør teamet den professionelle familie og fungerer som det afgørende sikkerhedsnet mod ydre pres. Men et bæredygtigt samarbejde forudsætter mere end blot at være i samme rum; det kræver professionel kapital – den samlede sum af tillid, viden og samarbejdsevne – der gør et team robust og effektivt.

Forskning i Professionelle Læringsfællesskaber (PLF) viser, at teams ofte trives bedst, når de deler et fokus på kerneopgaven, har en reflekterende dialog og tør at af-privatisere praksis, så man åbent kan vise hinanden, hvad man gør.

Hvis dette fundament smuldrer, kan fællesskabet paradoksalt nok blive en belastning. Møder kan føles drænende og uden konklusion. Der kan opstå en "hver-passer-sit-kultur", hvor frykten for at fremstå inkompetent afholder folk fra at søge sparring. Her risikerer faglige uenigheder let at mutere til personlige konflikter.

At vende en sådan dynamik kræver bevidste, professionelle greb, der må praktiseres i hver-

dagen. Teamet og ledelsen bør afsætte tid til at udvikle et fælles pædagogisk kompas bestående af få, centrale værdier, der omsættes til konkret adfærd ved fx indførsel af en roterende mødeleder-funktion og faste strukturer for sparring. Disse greb professionaliserer samtalen, mindsker personlige konflikter og sikrer, at uenigheder kan drøftes med afsæt i et fælles sprog og mål.

Sammen om den bæredygtige faglighed

En stærk og levende faglighed er vores mest potente redskab og fungerer som den linse, vi ser verden igennem. Faglighed omdanner en personlig følelse af utilstrækkelighed til en professionel analyse, den giver os sproget og modet til at kæmpe for bedre vilkår.

Vejen fra overlevelse til en bæredygtig faglighed er ikke et projekt med en fastlagt slutdato. Det er en vedvarende bevægelse, som kræver en kontinuerlig forpligtelse. Pædagogens velbefindende er en direkte forudsætning for kvaliteten i det pædagogiske arbejde – og dermed for børnenes trivsel. At passe på faget, på hinanden og på os selv er en indbyrdes forbundet opgave, som vi lykkes bedst med, når vi gør det sammen. ●

Hansen, P. & Hansen, O.H. (2026) *Hvad gør vi ... for at sikre pædagogens trivsel?: en håndbog om at passe på sig selv og sine kolleger.* Dafolo

Ledelse

af professionelle læringsfællesskaber i dagtilbud

– Med fokus på at sikre pædagogiske læringsmiljøer med høj kvalitet

Ambitionen om at etablere, fastholde og udvikle pædagogiske læringsmiljøer i dagtilbud, der har høj kvalitet, er et punkt, som ligger højt på den pædagogiske dagsorden.

Af **Dorthe Filtenborg**, Børnepolitisk Faglig Rådgiver, LDD

Ambitionen om at etablere, fastholde og udvikle pædagogiske læringsmiljøer i dagtilbud, der har høj kvalitet, er et punkt, som ligger højt på den pædagogiske dagsorden.

På dagtilbudsområdet er der en bevågenhed på lederen i dagtilbuddet med den vigtige funktion og virke, hvor der arbejdes professionelt med løsning af kerneopgaven. Kravene til ledelse af det pædagogiske personale er blevet større, mere krævende og med høj kompleksitet. Med andre ord: det professionelle læringsfællesskab i dagtilbuddet er et centralt fundament, dagtilbuddets virke og ledelse tager afsæt i.

Interview med
Stine Elverkilde
forfatter & konsulent

Professionelle læringsfællesskaber er et begreb, som flere forfattere har skrevet om i spændende, inspirerende bøger. Tilbage i 2020 interviewede DET GODE BØRNELIV én af disse forfattere, Stine Elverkilde, med afsæt i hendes bog "Ledelse af professionelle læringsfællesskaber i dagtilbud". Her i 2026 er det professionelle læringsfællesskab en integreret del af dagtilbud og den pædagogiske samtale, hvor særligt den faglige ledelse er i fokus.

DET GODE BØRNELIV har valgt at (gen)interviewe Stine Elverkilde for at høre hendes perspektiver på ledelse af det professionelle læringsfællesskab anno 2026.

Kvalitetsdebatten i og omkring dagtilbuddet fylder meget her i 2026. Hvordan, tænker du, at ledelse af det professionelle læringsfællesskab bidrager til udvikling af kvalitet?

Jeg har arbejdet en del i praksis med at understøtte etableringen af professionelle læringsfællesskaber i dagtilbud, og min erfaring er, at det virker i forhold til at styrke kvaliteten af de pædagogiske læringsmiljøer. Når jeg kigger på de nationale kvalitetsundersøgelser og hele kvalitetsdebatten, så er jeg heller ikke i tvivl

Det professionelle læringsfællesskab i dagtilbuddet er et centralt fundament, dagtilbuddets virke og ledelse tager afsæt i

om, at der stadig er et stort behov for at styrke de ledelsesmæssige forudsætninger for faglig ledelse og arbejdet med at organisere det kollegiale samarbejde i professionelle læringsfællesskaber - for netop at kunne styrke kvaliteten af de pædagogiske læringsmiljøer i dagtilbud.

Nøglen til kvalitetsudvikling i de pædagogiske læringsmiljøer handler om et styrket fokus på børneperspektivet og medarbejdernes forudsætninger for at lære i mødet med børnenes læring. Dét er lige præcis her professionelle læringsfællesskabers bidrag til udvikling af kvalitet ligger; den cirkulære faglige optagethed af at undersøge om, den voksen tilrettelagte pædagogiske praksis faktisk bidrager til at fremme alle børns trivsel, læring, udvikling og dannelse samt, hvordan vi kollegialt kan bruge den viden til at udvikle samarbejdet om den fortsatte udvikling af de pædagogiske læringsmiljøer.

Jeg tilbringer meget af min tid tæt på praksis, og der er ingen tvivl om at medarbejdernes motivation og intention er at skabe fremragende kvalitet for børnene. Men, jeg oplever, at både ledere og medarbejdere er søgende på, hvad forskellen er mellem fremragende kvali-

tet og det, de allerede gør. Denne usikkerhed opstår, fordi det pædagogiske arbejde stadig mangler tydelige mål for, hvad det er børnene skal lære og dermed formålet med de forskellige dele af den pædagogiske hverdag.

Den pædagogiske hverdag har (for) ofte fokus på, hvad skal vi lave og i mindre grad på, hvad skal børnene lære og udvikle. Udfordringen ved de manglende mål for børnenes læring er, at den pædagogiske opgave bliver utydelig for medarbejderne. Når målene er utydelige, er det både svært at skabe gode pædagogiske processer og at få øje på resultaterne af det pædagogiske arbejde.

Der er derfor stadig et behov for et målrettet ledelsesmæssigt fokus på medarbejdernes kollegiale samarbejde om kvalitetsudvikling, og her er det ikke kun ny viden, men personalets viden generelt, der skal bringes mere aktivt i spil. Den ledelsesmæssige opgave er derfor i høj grad at skabe en lærende kultur, der understøtter, at medarbejderne bruger både deres generelle faglige pædagogisk-psykologiske viden og deres specifikke erfaringsinformerende viden om de konkrete børn med en målrettet

Når jeg ser fremragende kvalitet i praksis, så er det altid et resultat af en kollegial drøftelse af, hvordan man understøtter børnenes deltagelsesmuligheder

intention om at fremme børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse.

I din bog "Ledelse af professionelle læringsfællesskaber i dagtilbud" stiller du skarpt på den ledelsesmæssige opgave med at lede medarbejdernes læring herunder at sikre, at ny viden omsættes til nye handlinger i den pædagogiske hverdagspraksis – kan du sætte lidt flere ord på denne ledelsesmæssige opgave?

At være lærende i mødet med børnenes læring er både en svær, sårbar og meningsfuld måde at samarbejde på, der kræver ledelse tæt på. At være lærende kræver et særligt mindset, hvor man hele tiden tillader sig at være i tvivl og undersøgende på, hvordan praksis påvirker barnets mulighed for at være lærende. Det er dog min oplevelse, at den pædagogiske praksis i alt for høj grad er præget af en lineær tænkning, hvor man er optaget af at gøre tingene 'rigtigt', for ellers må det være forkert, hvilket alt for hurtigt bliver til en følelse af, at 'så er jeg måske forkert'.

Den ledelsesmæssige opgave er derfor i høj grad at understøtte en kultur, hvor medarbejderne får erfaringer med den cirkulære faglige optagethed, der ligger i at være lærende i mødet med børnenes læring og den kollegiale forpligtelse i løbende at tilpasse praksis efter børnenes behov. Det er en opgave, der kræver mere end, man måske lige umiddelbart skulle tro

STINE ELVERKILDE

Forfatter og konsulent.

Indehaver af Elverkilde:
www.elverkilde.dk

Medindehaver af forlaget
"Pædagogik og ledelse"
www.forlagetpl.dk

Kontaktinfo:
stine@elverkilde.dk

og, hvor vi skal have stor respekt for den oplevelse af usikkerhed, som følger af at skulle ændre sine vaner og tænkning om egen praksis.

Hvilken forandring, oplever du, at der er sket fra 2020 og frem til i dag 2026?

Jeg vurderer, at der er sket meget i den pædagogiske praksis siden 2020. Den væsentligste forandring er nok, at jeg ikke så ofte kommer ud til familiekulturer, som i høj grad kom til udtryk ved, at medarbejderne arbejdede på deres egne stuer, på deres egen måde og med meget lav grad af fælles praksis. Det er min oplevelse, at den viden, vi har fået om kvalitet, i høj grad er blevet omsat til ledelse af de strukturer og systematikker, der skal styrke kvaliteten i et børneperspektiv. Det har været et vigtigt skridt i den rigtige retning, men udfordringen er nu at udnytte disse strukturer til at have fokus på medarbejdernes læring og kollegiale udvikling af den pædagogiske praksis.

Ulempen med strukturfokus er, at mange dagtilbud i dag er præget af en funktionalitetskultur, hvor strukturen bliver målet i sig selv, hvilket i et voksenperspektiv kan forstærke den lineære tænkning, hvor medarbejderne risikerer at miste fokus på børnenes ret til at være forskellige og udvikle sig i forskelligt tempo (jf. børnesynet i læreplanen).

Det kan i et børneperspektiv betyde, at man forsøger at tilpasse børnene til strukturerne. Medarbejderne kigger fx hele tiden på uret og skynder på børnene, fordi de skal nå videre til næste punkt på dagsordenen. Jeg ser alt for mange steder, hvor man ender med at ydre regulere børnenes adfærd med fx time-timere og regler, der gælder for alle børn, hvilket ofte fører til konflikter og irettesættelser, som skaber et u hensigtsmæssigt miljø for både børn og voksne.

Fordelen ved strukturerne kan dog også være, at medarbejderne har en ramme for at skabe en systematik, der netop kan skabe fokus på børneperspektivet og skabe gode forudsætninger for den kollegiale opgave med at tilpasse de pædagogiske processer til børnenes behov. Det er her den ledelsesmæssige opgave ligger i at sikre, at strukturerne bruges til at fremme de kollegiale lærende processer og som ramme for en systematik, der har fokus på at tilpasse de pædagogiske processer til børnenes individuelle behov.

Når jeg ser fremragende kvalitet i praksis, så er det altid et resultat af en kollegial drøftelse af, hvordan man understøtter børnenes deltagelsesmuligheder i forhold til, hvad de pågældende børn skal lære og dermed, hvordan de voksne skal understøtte dem.

Der kan hentes en masse viden om og inspiration til arbejdet med ledelse af professionelle læringsfællesskaber i denne bog, som Stine Elverkilde har skrevet.

Den ledelsesmæssige opgave handler om at sikre, at der arbejdes på en måde, som gør det muligt for medarbejderne at arbejde lærende. Det kræver en tydelig ledelsesmæssig retning, der forholder sig praksisnært til både kvalitetskrav for de pædagogiske læringsmiljøer og for måden, medarbejderne forventes at samarbejde på samt understøttende strukturer, der gør det muligt for medarbejderne at samarbejde i professionelle læringsfællesskaber med fælles fokus på børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse.

Kan du komme med 3 konkrete anbefalinger til, hvordan dagtilbudslederen kan arbejde med ledelse af det professionelle læringsfællesskab?

- 1** Opstil mål for, hvad børnene skal lære og for, hvad de voksne skal gøre.
- 2** Skab et sprog for læring og det at være lærende.
- 3** Skab en kultur for monitorering af medarbejdernes pædagogiske praksis og systematik for ledelsesmæssig feedback. ●

Traditioner

i dagtilbuddet med fokus på **børnefællesskabet**

Hvordan skaber dagtilbuddet traditioner, som alle børn kan finde tryghed i og være en del af og, som samtidig bliver en integreret del af den pædagogiske hverdagspraksis og det pædagogiske læringsmiljø? Dette spørgsmål og mange flere foldes ud i dette spændende interview, hvor der stilles skarpt på, hvordan man etablerer værdifulde fællesskaber med årets højtider og traditioner.

Af **Dorthe Filtenborg**, Børnepolitisk Faglig Rådgiver, LDD

Alle dagtilbud har deres egne, lokale traditioner, der både kan have en lang historik bag sig men også være en nyere opfindelse. Man kan sige om traditioner, at de har rødder i værdier, kultur, identitet og mangfoldighed men særligt vigtigt er, at traditioner binder små og store mennesker – børn og voksne – sammen i fællesskaber, hvor man mødes om noget og gør noget sammen. Fællesskaber findes i mange afskygninger i dagtilbuddet, hvor børnefællesskabet har stor betydning. I dagtilbud har man traditioner som fx at finde påskeharen til påske, at pynte juletræ og gå Luciaoptog til jul, at klæde sig ud og slå katten af tønden til fastelavn eller at holde forældremøde, bedsteforældredag og så videre.

Traditioner har igennem alle tider været et redskab til at fejre, belyse og markere temaer, overgange og højtider som fx alder (fødselsdag), årstid (efterår) og Jul (højtid). Alle er eksempler på noget, vi er fælles om og noget, der er en vigtig del af et fællesskab.

Interview med
Kristina Avenstrup
områdeleder, og
Sine Hudecek
pædagogisk konsulent

DET GODE BØRNELIV er optaget af både traditioner og fællesskab og fandt i den sammenhæng interesse for Kristina Avenstrup og Sine Hudecek, der har skrevet en interessant bog "Gå ombord i traditionerne – med omsorg for børnefællesskabet". De to forfattere, som begge har en solid baggrund indenfor dagtilbudsområdet og arbejder som henholdsvis områdeleder og pædagogisk konsulent, er i dette interview blevet stillet nogle spørgsmål, som folder deres perspektiver i bogen ud.

Kan I kort definere og beskrive, hvad en tradition er i relation til et dagtilbud?

I dagtilbud er traditioner en del af den reflekterede pædagogiske praksis og det pædagogiske lege- og læringsmiljø. Det vil sige, at traditioner skal inddrage børnenes perspektiver, styrke børnefællesskabet og sikre, at alle børn uanset forudsætninger kan være en ligeværdig del af fællesskabet.

Fotos: Avenstrup & Hudecek

Traditioner kan gribes an som en måde at udøve omsorg for både de enkelte børn og for børnefællesskabet. Derudover er traditioner en god anledning til at gå all in med at skabe stemninger, magi og æstetiske oplevelser.

Vi har skrevet bogen, fordi vi har oplevet, at de mange pædagogiske potentialer i traditioner ofte overses, da traditioner typisk opfattes som noget, der skal gentages år efter år på samme måde, som man plejer. I bogen minder vi om, at traditioner altid har været bevægelige og er blevet tilpasset til tid og sted, så de bliver ved med at give mening for de mennesker, der samles omkring dem.

Så i stedet for at ville vænne børnene til traditioner, som følger en skabelon, der blev fastlagt for mange år siden, bør dagtilbuddet tilpasse sine traditioner til børnegruppen, til mangfoldigheden i det omgivende samfund og til dagtilbuddets pædagogiske formål.

Et eksempel fra bogen er at bringe fantasi, magi og leg ind i børnelivet. Det kan fx ske ved, at vi som voksne deltager aktivt i lege sammen med børnene, klæder os ud og forestiller os, at vi er regenter, som skal krones til fastelavn

Man kan sige om traditioner, at de har rødder i værdier, kultur, identitet og mangfoldighed men særligt vigtigt er, at traditioner binder små og store mennesker – børn og voksne – sammen i fællesskaber, hvor man mødes om noget og gør noget sammen

Hvilken sammenhæng er der mellem traditioner og børnefællesskab eller rettere, hvordan kan man anvende det pædagogiske arbejde med traditioner til at understøtte et godt børnefællesskab?

Den måde, vi arbejder pædagogisk med traditioner på, handler både om omsorg for de enkelte børns deltagelsesmuligheder, om børnenes omsorg for hinanden og om børnenes oplevelser af at være forbundet med det omgivende samfund. Når vi kan give alle børnene – og nogle gange også deres forældre – positive oplevelser med at være en del af et stort fællesskab omkring traditionerne, så styrker vi fællesskabet, relationerne og samarbejdet.

Børnene får et bredere fælles kulturelt fundament at mødes på, også efter fejrsperioden omkring traditionen når, den er vel overstået. Et vigtigt princip er, at alle skal have noget genkendeligt at spejle sig i. Det kan være noget, børnene medbringer hjemmefra eller nogle idéer til aktiviteter, som opstår af dialog

Traditioner kan typisk bære præg af at være ureflekterede gentagelser år efter år, hvorfor det er helt afgørende, at man som leder får skabt et fagsprog omkring dem

med forældrene. Eller det kan være gennem koblinger til et eventyr eller en billedbog, som alle i børnegruppen i forvejen har lært at kende i institutionen. Der skal også være en ligeværdighed, så det ikke altid er de samme børn, som har et forspring, fx fordi de kender traditionerne hjemmefra.

Vi opfordrer meget til, at man som dagtilbud også inviterer nye traditioner ind, som måske er vigtige for en del af børnene og deres familier. Det her med at understøtte nysgerrighed på hinandens forskellige måder at leve og fejre traditioner på er en utrolig vigtig del af opgaven med at styrke børnefællesskabet – ikke kun i forbindelse med traditioner men i det hele taget.

En anden del handler om at tilrettelægge aktiviteterne, så alle har mulighed for at deltage i dem. Vi har udviklet pædagogiske redskaber til at sikre, at vi reflekterer systematisk over børnenes deltagelsesmuligheder i de aktiviteter, som sættes i gang. Nogen har brug for mere tid til forberedelse, nogen har måske kun lyst til at deltage kortvarigt – i mindre grupper – eller at være mere på sidelinjen, men alle skal kunne sætte et lille aftryk på det, vi er sammen om. Børnene skal tage den erfaring med sig, at de altid er en vigtig del af fællesskabet.

I jeres bog nævner I syv pædagogiske formål med traditioner – kan I folde et par stykker af disse ud? Og gerne med et par eksempler fra praksis?

Vi har allerede været inde på flere af de syv formål, vi nævner i bogen. For eksempel at bringe fantasi, magi og leg ind i børnelivet. Det kan fx ske ved, at vi som voksne deltager aktivt i lege sammen med børnene, klæder os ud og forestiller os, at vi er regenter, som skal krones til fastelavn. Eller leger måner og stjerner til lille eid. Formålet er at sikre børnene ligeværdige del-

tagelsesmuligheder uanset forudsætning, hvilket fx kan handle om at lege med udklædningsgenstande i flere uger op til fastelavn, så alle børn får mulighed for at blive trykke ved at klæde sig ud. Eller ved at lave maske- og kroneværksteder, så alle børn har noget at tage på til fastelavnsfesten.

Et andet formål handler om at lade børnenes perspektiver og erfaringer sætte aftryk på fællesskabet. Det giver ejerskab til traditionerne, når børnene fx siger, at de synes, det er synd at sætte en kat på fastelavnstønden, og de voksne så støtter dem i, at tønden skal pyntes på andre måder. Eller hvis børnene er mere optagede af Spiderman end af påskekyllinger, og de voksne hjælper med at lave Spidermankyllinger. Det kan også ske ved at lade børnene fortælle hinanden om, hvilke hyggelige ting de laver med deres familie i december.

I taler i jeres bog om faglig ledelse af omsorgsfulde fællesskaber – kan I fortælle lidt mere om, hvad I mener med det? Og hvilken betydning faglig ledelse har for at kvalificere det pædagogiske arbejde med traditioner og børnefællesskab?

Det er en ledelsesopgave at skabe det refleksionsrum, som er en nødvendig del af evalueringsskulturen og forudsætningen for at skabe og vedligeholde pædagogisk kvalitet. Hvis man ikke reflekterer over, hvordan traditionerne skal tilrettelægges og, hvad de pædagogiske formål kan være, så er det et sted, hvor der er god mulighed for at løfte kvaliteten.

I bogen foreslår vi nogle måder, man som leder kan rammesætte refleksionen og komme i gang med at nytænke traditionerne. Der er nogle faglige forudsætninger, som skal være til stede i en personalegruppe, for at de voksne kan møde børnene på omsorgsfulde måder omkring traditionerne.

For det første skal man have en nogenlunde fælles forståelse af, hvilke kvalitetskriterier der gælder for traditioner forstået som pædagogiske aktiviteter. For det andet skal man kunne skelne mellem personlige, politiske og faglige perspektiver på traditionerne. Det er meget vigtigt, at lederen hjælper medarbejderne med at lave denne skelnen, for ellers kan personlige og politiske perspektiver blive en hindring for, at alle børns perspektiver kan mødes og indtages ligeværdigt.

Der vil ofte også være behov for, at lederen tilbyder konkret inspiration til, hvordan man kan tilrettelægge, deltage i og reflektere over traditioner og aktiviteter. Så lederens engagement i hele processen er afgørende – især i starten.

Det handler også om, hvilken vægt man giver arbejdet med traditionerne, fx om det lægges ind som pædagogiske forløb i et årshjul. Tradi-

tioner kan typisk bære præg af at være ureflekterede gentagelser år efter år, hvorfor det er helt afgørende, at man som leder får skabt et fagsprog omkring dem, så de får status af pædagogiske aktiviteter helt på linje med fx dialogisk læsning eller motorikforløb.

Hvilke 3 anbefalinger har I til andre dagtilbud, hvis de gerne vil arbejde målrettet med traditioner?

- 1** Inddrag børnene i planlægningen
- 2** Skab stemninger af magi, leg og fællesskab
- 3** Byg bro til hjemmet – inddrag forældrene ●

I bogen, som Kristina Avenstrup og Sine Hudecek har skrevet, kan der hentes en masse inspiration til, hvordan man kan arbejde med traditioner i dagtilbuddet.

Deltagelse i udviklingsprojektet

Alle Børns Dagtilbud

Udviklingsprojektet "Alle Børns Dagtilbud – pædagogisk kvalitet i børnehøjde" har et overordnet formål, der handler om at skabe grobund for et lokalt kvalitetsarbejde i de medvirkende dagtilbud gennem en vidensbaseret og undersøgende tilgang, der gør en positiv forskel for børn og personale samt bidrager til kvalitetsløft.

Af **Dorthe Filtenborg**, Børnepolitisk Faglig Rådgiver, LDD

Det beskrevne overordnede formål er omdrejningspunkt for LEGO Fondens donation (2025) med et historisk stort beløb på 100 millioner kr. til udviklingsprojektet Alle Børns Dagtilbud.

Et projekt, der realiseres i et fælles partnerskab mellem KL, Komponent og Professionshøjskolerne, hvor konkret 17 kommuner gives mulighed for at arbejde målrettet med kvalitet på tre niveauer: Pædagogisk udvikling i dagtilbuddene - Kvalitetsudvikling gennem lokale ledere - Strategisk kapacitetsudvikling i forvaltningen. (Se listen over kommuner på s. 41).

DET GODE BØRNELIV er generelt optaget af samtalen om og perspektiver på kvalitet i dagtilbud, hvorfor der specifikt er en interesse i at følge udviklingsprojektet Alle Børns Dagtilbud. Vuggestuen Margrethevej, der er tilknyt-

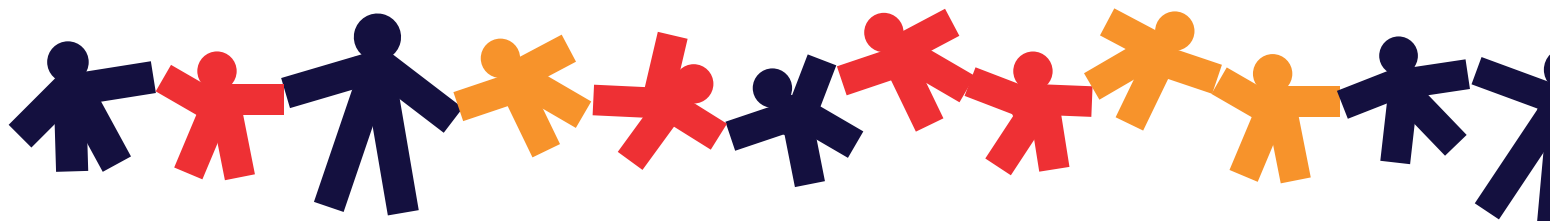
Interview med
Lenette Noack Esmark

Dagtilbudsleder i
Vuggestuen
Margrethevej, Hillerød

tet Landsorganisationen Danske Daginstitutioner, er udpeget til deltagelse i udviklingsprojektet, hvorfor vi har interviewet lederen, Lenette Noack Esmark, og spurgt ind til tanker, handlinger, faglig ledelse samt, hvilken betydning det har for det professionelle læringsfællesskab og for institutionen at deltage i udviklingsprojektet.

Kan du kort beskrive, hvad der kendetegner Vuggestuen Margrethevej, du er leder af?

Vuggestuen Margrethevej er en lille, selvejende institution i hjertet af Hillerød, der kan have op til 40 børn i alderen 0–3 år fordelt på tre stuer. Vi har et spændende pædagogisk læringsmiljø fx en stor, kuperet have med frugttræer, bærbuske og krydderurter og en dejlig legeplads, der inviterer til både sanselige og motoriske oplevelser.

Vores hverdag er kendetegnet af en rolig rytme, tydelige rammer og pædagogiske aktiviteter tilpasset børnenes udviklingstrin, med små relations grupper, jævnlige ture i nærmiljøet, kreative aktiviteter, rytmik, yoga, "vilde lege" og meget mere. Fra eget køkken produceres mad, hvilket er med til at skabe både hjemlighed og gode måltidsfællesskaber, hvor børnene er deltagende. Forældregruppen siger om os, at de mærker nærhed, tryk, god stemning samt et stærkt fagligt fællesskab med stabile relationer.

Kvalitet i dagtilbud er noget, der står øverst på dagsordenen både nationalt og kommunalt – hvilke tanker har du omkring kvalitetsdebatten? Hvordan arbejder I lokalt i din institution med at sikre så høj en kvalitet, som muligt?

Kvalitet er som solskin – man mærker det med det samme

Kvalitet er som solskin – man mærker det med det samme." Citatet er fra Alle Børns Dagtilbud og rammer noget helt centralt. Kvalitet er mange forskellige ting, som fx når jeg kommer ind ad døren på en af stuerne, hvor én af pædagogerne taler i telefon med en forælder og siger: "Jeg ringer bare lige for at fortælle, at din datter er glad igen, og at hun er godt i gang med en dukkeleg sammen med vennerne".

Eller når jeg på stuerne kan både se, høre og mærke, at der summer af gode legelyde, engagement og fordybelse. Eller når en medhjælper kommer ind på mit kontor og siger, at vi måske skal kigge på skemaet, fordi der er usædvanligt mange morgenbørn for tiden, hvorfor mødeplanen må justeres, så der er flere voksne om morgenen og færre om eftermiddagen. Det vidner om et fælles ansvar for

Det har altid været afgørende for mig at være tæt på både medarbejderne og den pædagogiske praksis, for kvalitet er noget, vi skaber sammen

løbende at justere vores praksis, så den gode kvalitet fastholdes.

De skriver i *Alle Børns Dagtilbud* "Kvalitet er ikke noget, vi har – det er noget, vi gør med hinanden." Og det er en meget stærk pointe.

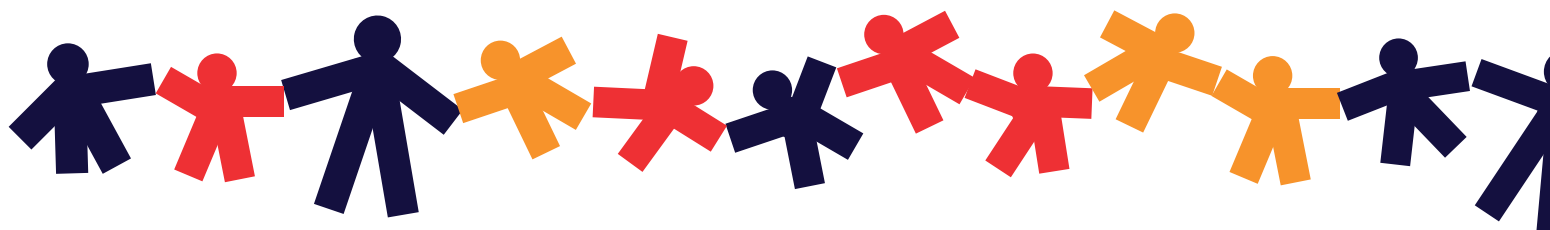
Kvalitetsudvikling handler ikke om én bestemt metode eller retning men om, hvordan vi som medarbejdergruppe i fællesskab formår at forstå og handle meningsfuldt i en hverdag præget af kompleksitet, der skal gribes samtidig med, at vi er nærværende og skaber gode udviklingsmuligheder for børnene.

Kvalitetsudvikling må ses i et bredt perspektiv og vedligeholdes på mange niveauer. Fra de overordnede pædagogiske visioner til de helt konkrete handlinger i hverdagen. Det er netop her, vi møder det uforudsigelige i praksis, som kræver, at vi som professionelle kan træffe hurtige og gode beslutninger og samtidig finde tilbage til nærvær og den gode pædagogik. Vi skal her kende vores fælles pædagogiske

ståsted, have tydelige samarbejdsaftaler og vide, hvor vi har hinanden - særligt i de situationer, hvor hverdagen spidser til.

Kvalitetsudvikling handler derfor i høj grad om at opbygge et solidt, men fleksibelt pædagogisk fundament, samtidig med at der skabes rum for faglige drøftelser om, hvordan vi bedst navigerer i en omskiftelig hverdag uden at miste retningen. Det er den balance, vi hele tiden arbejder efter og når det lykkes, så ser vi den gode og høje kvalitet.

Vuggestuen Margrethevej er udpeget til at være én af de 6 selvejende dagtilbud i Hillerød kommune, der deltager i udviklingsprojektet Alle Børns Dagtilbud – kan du fortælle om, hvordan I er en del af projektet og konkret arbejder med udviklingsdelen? Hvad betyder det for jeres professionelle læringsfællesskab at være en del af projektet? Hvilken forskel gør jeres deltagelse i udviklingsprojektet i forhold til kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø?

DE 17 KOMMUNER ER:

Billund Kommune
 Brøndby Kommune
 Esbjerg Kommune
 Frederikshavn Kommune
 Guldborgsund Kommune
 Hillerød Kommune
 Hjørring Kommune
 Høje-Taastrup Kommune
 Lemvig Kommune
 Læsø Kommune
 Middelfart Kommune
 Roskilde Kommune
 Rudersdal Kommune
 Skive Kommune
 Svendborg Kommune
 Viborg Kommune
 Vordingborg Kommune

Alle Børns Dagtilbud er endnu i opstart, men vi er allerede i gang med at koble det til vores eksisterende praksis og faglige udvikling. Som leder er det en særlig styrke, at jeg både deltager i den strategiske styregruppe sammen med dagtilbudsforvaltningen i Hillerød og samtidig har en tæt kobling til praksis, da vi i vuggestuen også er med i de praksisnære seminarer, projektet inviterer til. Lektor og konsulent, Mikkel Høgsbro, er tilknyttet hos os, hvor vi har sparring med afsæt i besøg, hvilket giver en værdifuld sammenhæng mellem det strategiske niveau og det pædagogiske arbejde i hverdagen.

Projektet er tænkt som en fælles udviklingsproces for hele personalegruppen i et tæt følgeskab, hvor alle medarbejdere inviteres ind i udviklingsprocessen fra starten, og allerede nu oplever vi en spirende begejstring blandt medarbejderne for den fælles retning og det fælles læringsrum. I praksis er vi begyndt at fordybe os i børnenes leg med fokus på at udvikle vores lege praksis, hvor vi ser frem til at fordybe os i Helle Marie Skovbjergs teorier om lege-stemninger og voksenpositionering.

**LENETTE NOACK
ESMARK**

Kontaktinfo:
lesm@hillerod.dk

Vuggestuen Margrethevej,
selvejende dagtilbud

Antal børn:
40 vuggestuebørn

Teorien 5S er udviklet i Playful Learning, som vi skal arbejde med. Det er fem begreber, der skal hjælpe os med at få øje på og styrke leg samt legende tilgang i vores praksis. De 5 S'er er funderet i praksisnær forskningsviden og pædagogisk teori, hvor de står for Sted, Skript, Skala, Stemning og Stemme. Teorien taler godt ind i det, vi i forvejen arbejder med, som derfor opleves meningsfuldt og praksisnært samtidig med, at der er nye elementer, som bringer os videre. Netop det praksisnære er en stor styrke ved den inspiration, vi får fra Alle Børns Dagtilbud, fordi det er genkendeligt og anvendeligt i vores hverdag, men også udfordrer os.

Deltagelsen i projektet har betydning for vores professionelle læringsfællesskab, hvor det bidrager til et fælles afsæt, der styrker vores fælles pædagogiske sprog, dialog, refleksion og samarbejde. Samlet set, oplever vi, at Alle Børns Dagtilbud allerede nu er med til at styrke kvaliteten i vores pædagogiske læringsmiljø. Vi bliver skarpere på vores praksis, mere bevidste om vores valg og mere systematiske i vores udvik-

Vi opstiller konkrete mål og arbejder med tegn på læring, så vi kan følge op og justere undervejs

ling, der alt sammen kommer børnene til gode gennem mere kompenserende, deltagelsesfremmende og meningsfulde læringsmiljøer

Hvordan arbejder du via din faglige ledelse med udvikling og fastholdelse af kvalitet?

Det har altid været afgørende for mig som leder at være tæt på både medarbejderne og den pædagogiske praksis, for kvalitet er noget, vi skaber sammen – i en fælles forståelse af vores opgave og inden for de lovgivningsmæssige og faglige rammer, vi arbejder i. Konkret deltager jeg i de ugentlige stuemøder og får indblik i hverdagen samt bidrager til faglige refleksioner og justeringer.

Jeg er samtidig i tæt dialog med pædagogerne, når de har været på kurser og bringer ny viden med hjem. Her er min opgave at understøtte, hvordan denne viden bliver fælles eje og omsat til praksis i hele personalegruppen. Netop dette arbejde får et ekstra løft gennem Alle Børns Dagtilbud, fordi vi her arbejder i et fælles spor, hvor hele personalegruppen udvikler sig sammen, frem for at viden primært bæres af enkelte medarbejdere.

Hver måned skaber jeg rammer for vores pædagogiske møder, hvor vi arbejder systematisk med udvikling af vores læringsmiljøer. Vi opstiller konkrete mål og arbejder med tegn på læring, så vi kan følge op og justere undervejs. Processer dokumenteres igennem små, kreati-

VIL DU VIDE MERE?

Hvis du har brug for udbydende information og mere viden om udviklingsprojektet Alle Børns Dagtilbud, kan du læse sidste nummer af DET GODE BØRNELIV, marts 2026, hvor artiklen "Alle Børns Dagtilbud – pædagogisk kvalitet i børnehøjde" beskriver projektet. En artikel, der er skrevet af programlederne: Charlotte Kinimond Hassø, Komponent. Claus Ortvad Melcher, KL. Mathilde Knage, Playful Learning. Trine Lolk Haslam, Playful Learning.

ve film, der indfanger den viden og de erkendelser, vi opnår, og fungerer som et levende arbejdsgrundlag for vores videre praksis. De kan for eksempel handle om måltidskultur, eftermiddagskultur eller arbejdet med fællesskaber og venskaber.

Samlet set handler min faglige ledelse om at skabe sammenhæng: mellem ny og eksisterende viden, mellem strategi og praksis, og mellem udvikling og forankring. Med Alle Børns Dagtilbud oplever jeg, at vi får endnu bedre forudsætninger for at lykkes med netop det, fordi vi udvikler os i fællesskab og med et tydeligt blik for, hvordan kvalitet både skabes, fastholdes og løbende fornyes

Hvilke 3 anbefalinger har du til andre dagtilbud, hvis de gerne vil arbejde målrettet med kvalitetsudvikling?

- 1 Skab en fælles retning, hvor vi øver os sammen - kvalitetsudvikling bliver stærkere, når det er noget, hele personalegruppen er fælles om.
- 2 Tag udgangspunkt i praksis med nysgerrighed på det, vi allerede gør - udvikling giver mest mening for medarbejderne, når den tager afsæt i hverdagen.
- 3 Afsæt tid og energi, og hold fast, også når det er svært - det kræver tid og energi at arbejde målrettet med kvalitetsudvikling.

Næste nummer af DET GODE BØRNELIV udgives i marts 2027 og vil handle om KERNEOPGAVEN i dagtilbuddet. Nummeret vil folde bidrag fra centrale aktører og interessenter ud, som vil belyse og perspektivere kerneopgaven herunder sætte spot på de vilkår og narrativer, der er på spil i dagtilbuddets arbejde med at finde forskellige kvalificerede løsninger på opgaven.

**Næste
Nummer**

KERNEOPGAVEN

Stort set alle småbørn i Danmark tilbringer hver dag rigtig mange af deres vågne timer i et dagtilbud, hvor de skal lege, opnå god trivsel, indgå i fællesskaber, sikres gode deltagelsesmuligheder, få dannelse, lære noget og udvikle sig. Alt sammen i pædagogiske læringsmiljøer med så høj faglig kvalitet, som muligt. Og sammen med et pædagogisk fagprofessionelt personale, der både kan, vil og gør en forskel for børnenes liv.

De danske dagtilbud har en meget lang historisk referenceramme og et solidt fundament at stå på med afsæt i dagtilbudsloven, den styrkede pædagogiske læreplan samt igennem de senere år et tiltagende børnepolitisk- og øvrigt interessant fokus på kvalitet herunder (op)kvalificering af denne.

Dagtilbud udgør indiskutabelt en uhyre vigtig ramme for små børns liv og samlede

udvikling, hvor dagtilbuddet hermed har en vigtig kerneopgave, der skal løses. Men, hvad består kerneopgaven egentlig af, hvad er indholdet i den? Og, hvilke udfordringer, dilemmaer og udviklingspotentialer er der i og omkring den?

Næste nummer af DET GODE BØRNELIV vil blandt andet komme ind på professionsfaglighed, leg og læring samt belyse forskellige pædagogiske elementer med relation til kerneopgaven.

DET GODE BØRNELIV inviterer forskellige toneangivende og fagrelevante bidragsydere ind, som i artikler og interviews folder deres viden og indsigter ud til inspiration for alle læsere. ●

Det ved vi om ...

... FÆLLESSKAB

Læs mere side 10

1

Langsom pædagogik er ikke en opskrift, men et fagligt ståsted, der insisterer på, at tid er en nødvendighed. Pædagogisk kvalitet handler ikke om at nå det planlagte, men om at blive længe nok til at følge, hvad børn gør og, hvordan de er sammen. Når pædagoger får mulighed for at tage sig tid, bliver de klogere på børns deltagelsesbetingelser – og det muliggør, at fællesskaber får plads til at spire.

Læs den spændende artikel: **Langsom pædagogik og fællesskaber – når tid bliver til faglighed** af Anja Marschall, Lektor og Crisstina Munck, Docent

Den måske vigtigste arena i pædagogens arbejdsliv er det kollegiale fællesskab, der i sin bedste form udgør teamet den professionelle familie og fungerer som det afgørende sikkerhedsnet mod ydre pres. Men et bæredygtigt samarbejde forudsætter mere end blot at være i samme rum: det kræver professionel kapital – den samlede sum af tillid, viden og samarbejdsevne – der gør et team robust og effektivt

Læs den tankevækkende artikel **Et fælles sprog for at sikre pædagogens trivsel** af Pernille Hansen, Forskningskoordinator og Ole Henrik Hansen, Professor

Læs mere side 26

2

Læs mere side 34

3

Den måde, vi arbejder pædagogisk med traditioner på, handler både om omsorg for de enkelte børns deltagelsesmuligheder, om børnenes omsorg for hinanden og om børnenes oplevelser af at være forbundet med det omgivende samfund. Når vi kan give alle børnene – og nogle gange også deres forældre – positive oplevelser med at være del af et stort fællesskab omkring traditionerne, så styrker vi fællesskabet, relationerne og samarbejdet. Børnene får et bredere fælles kulturelt fundament at mødes på.

Læs det inspirerende interview **Traditioner i dagtilbuddet med fokus på børnefællesskabet** med Kristina Avenstrup, Områdeleder, og Sine Hudecek, Pædagogisk Konsulent